

Иночески плач за брата, паднал в изкушение греховно

*Съчинено от приятел за приятеля и за брат от брата,
за взаимна полза на съчинителя и на читателя*

Съдържание

Накратко за автора на тази книга
Въведение
Част първа
Част втора
Част трета
Заклучение

Накратко за автора на тази книга

Кавказки и Черноморски епископ Игнатий, в света Дмитрий Алексеевич Брянчанинов, е роден през 1807 година. Завършва курса на Петербургското инженерно училище и в 1831 г. приема монашество. Дълго време е настоятел на “Сергиевата пустиня” (близо до Петербург). През 1861г. се оттегля в усамотение и се отдава на богословска книжовна дейност. Целия му живот е поучение за православно монашество не само с многобройните му аскетически трудове и наставления, но и с поведението му - образ на самоотречението, на борбата със страстите, на скърбите, болките и на най-строг аскетичен монашески бит.

Неговите съчинения “Аскетически опити”, “Аскетическа проповед”, “Принос към съвременното монашество - правила за външното поведение на начинаещите монаси и съвети, отнасящи се до монашеските душевни занимания”, “Отечник”, “Слово за смъртта” и др., претърпяли по няколко издания, и днес са протегната ръка към съвременния подвижник, тръгнал по пътя на духовното усъвършенстване.

“Иночески плач за брата...” е поместено в том пети на съчиненията на епископ Игнатий, но е писано още в 1830 г. от послушника в Успенската Семигородска пустиня на Вологодска епархия - Дмитрий Александрович Брянчанинов. Авторът го е преправил и допълнил значително в Николо-Бабаевския манастир на Костромска епархия през 1866 година.

Ние се надяваме, че с несъмнено поетичния си език и дълбоката и неподправена загриженост това произведение и днес звучи актуално и не би оставило равнодушни не само духовника и мирянина християни, но навярно би затрогнало и всеки, който, изпитвайки нужда, се вслушва в гласовете и търси да чуе истинското, извиращо от сърцето, лекуващо и укрепващо телата и душите, живо и духоносно Слово.

Илия Христов

Въведение

*И отведен бе нейде в плен
Израил, а опустошен бе Иерусалим,
и седна Иеремия пророкът ридащ,
оплаквайки Иерусалим със сълзи.¹*

Сам съм; вратите са заключени; прозорецът е закрит с плътна завеса; скромен светилник мъждука в ъгъла пред иконите и разлива в килията слаба, морна светлина. Не се нуждая от по-ярко осветление: изоставил съм всичко. Седя на одъра в недоумение и безсъзнателно мълчание. Сякаш ми е отнето съществуването. За нищо не мога да размишлявам. Печал изпълва душата ми. Сълзите, стичащи се по страните и дрехите ми, заменят за мен всяко друго занимание. Не влизайте, не влизайте при мене! Не нарушавайте безмълвието ми! Не съм способен за беседа с приятели. Необходима ми е самота: способен съм единствено за плач. Колкото повече ме обхваща, толкова по го жадувам и толкова по му се оставям. Той ме насища, утешава ме независимо от туй, колко горчив е. Тъгуващата гургулица прелита от едно изсъхнало клонче на друго и не каца на зеленеещите се. Така и аз преминавам от мисъл печална към мисъл печална и от чувство печално към чувство печално, а приятните мисли и чувства не приближават до страдащото ми сърце.

Когато бил опустошен и разрушен Иерусалим, а народът му отведен пленник в далечна страна, пророк Иеремия, напусто предвещаващ гибелта му поради беззаконието на неговите жители и напразно призоваващ към покаяние ожесточените и заслепени беззаконници, останал сред развалините, останал, за да оплаква своето сбъднало се пророчество. Ридаел той с неутешимо ридание

над пепелищата от опожарения храм, храм, признат за чудо на строителното изкуство и единственият на земята, посветен на истинския Бог. Ридаел с неутешимо ридание над развалините на града, единствения град, в който поклонниците на истинския Бог можели да Му въздават поклонение, установено от Него и единственото благоприятно Нему.

Не поради камък и пепел се стичат сълзи по гърдите ми. Оплаквам не храм, въздигнат с човешки ръце от мрамор, порцелан и негниещо дърво². Моето ридание не е върху стените на града, строен векове от могъщи царски мишци с помощта на народа и несметни богатства. Въздишките ми не летят след людетe на Иудея, които многочисленото войнство отвежда в гражданско робство. Причината на моя плач е причина нравствена, а областта му - област духовна. Оплаквам опожаряването на незримия, на неръкотворния храм, създаден от Бога за невидимо и възвишено богослужение. Оплаквам разрушаването на тайнствения град, предназначен за обител на благодатни помисли и чувства. Оплаквам пленяването на душата, на ума и сърцето, победени от греха. Оковани са те. Оковани и пленници. Оковани с веригите на страстите и отведени в робство. Отведени са в царството, в столицата на царя Вавилонски: във властта на отхвърления архангел, господстващ строго и жестоко над всички отпаднали разумни твари - над ангели и хора.

Ще плача с плач на покаяние и любов. Ще се потопя в спасителна печал - но не в тази, до която ни довежда човешката смърт³: ще тъгувам не за нещо суетно, тленно и преходно. Ще ме обхване онзи плач, наследен от прародителя Адам, чрез който той, загубвайки райските блага, е търсил утешение. Този плач е отблясък на вечното блаженство. Той е свидетелство, че то някога е било човешко достойние. И само той е средството за възвръщането на изгубеното. Като отблясък на блаженството, като въздишка и спомен за него, той съдържа в себе си наслаждение, защото, ранявайки сърцето чрез скърбите, той заедно с това го оросява и помазва с утешение. И Богочовекът е благословил чрез Своите всесвети сълзи този душеспасителен плач на покаяние и любов. Плакъл е той за четиридневния мъртвец Лазар, проливал е Божествените си сълзи за многолюдния град, за народа, който не познал или се престорил, че не познава Божието посещение. Не само блудницата е употребила за умиване на греховете потока на сълзите си⁴, не само всички грешници прибегвали до тях в желанието си да се помирят с Бога посредством покаянието, но и върховният Апостол ги е признал за спасително оръдие и необходимо лекарство за себе си. *Плачейки горко*⁵ поради отричането си от Христа, великият Петър изцерил смъртоносната греховна язва с плача и сълзите си. И кой, пристъпвайки с плач към Бога, не е бил чул от Него? Поръсил се с оскъдни сълзи, нечестивият Израилски цар Ахав се умил за

кратко време, но след това отново започнал да гневи Бога с нечестието си. Малкото сълзи са кратко и малоплодно умиване, но не останали без последици. Изречената над служителя на идолите, обагрил се в кръвта на невинните, присъда била отменена. *Виждаш ли*, възвестил Божествен глас на пророк Илия, чрез когото било обявено наказанието на царя, *виждаш ли как се смири Ахав пред Мене* заради това нищожно умиление, заради тези непожертвани и малко значещи сълзи, *Аз няма да му направя беди в неговите дни*⁶, независимо че вече обявих наказанието за ужасните му беззакония. Не мога да видя плачещ и да не го помилвам.

О, брате мой! О, възлюбенний брате! Сърцето ми страда за тебе. Плача и не мога да възпра плача си. Към него ме привличат човеколюбието на Господа Исуса и постигналото те нещастие. От сълзите на скърбящия и плачещ за греховете като звезда в окръжаващата я тъма просветва надеждата за спасение. Съедини с моя плач твоя плач, с моите сълзи твоите сълзи, и Господ не ще презре нас, молещи Му се и ридящи пред Него, стремящи се да изцелят душите си чрез покаяние. Той, подателят на истинското покаяние, ще ни дари и нас с мощта на покаянието. Той, подателят на сълзите, ще отключи и в нас сълзотворния източник. Той, единственият, който е способен да очиства нечистотата на душите, ще ни очисти чрез покаянието и сълзите с Божествената Си благодат. Грехът е родител на плача и сълзите, но той се и надвива и умъртвява чрез собствените си чеда - плача и сълзите.

Ще започна да произнасям своите вопли, стенания и въздишки! Ще облекча и разширя теснотата на сърцето си! Не за рани, не за укор трябва да ти послужат словата на моя плач; те са израз на любов, знак за участие и състрадание, за утешение и ободрение, кротък глас - призив за изоставяне на греховния живот, за встъпване в попрището на светия иночески подвиг, за сгромолясване на греховното иго, за мъжествена борба за духовна свобода с поднебесните начала и власти. Плачът ми за тебе е заедно с това и плач за мене, защото и аз съм преизпълнен с грехове и върху мен звучат тежките вериги на греховните навици и впечатления. Ако аз си позволявам да ридая за тебе, то поплачи и ти за мене. Да съединим в плача си нашите сърца и облечени в него като в одежди, необходими за прикриването на душевната голота и срама от престъпването на Божиите заповеди, да застанем пред Господа и да Му принесем не празно и голо оправдание, което довежда до греховност и гибел за човека, а изповед от сърце съкрушено и смирено; и чрез решителното и искрено изповядване на нашите прегрешения, нашето падение и бедствено състояние да влезем в покаяние и спасение. Покаянието е врата към Бога. *Влизайте в Неговите порти със славословие*⁷, обявява и завещава на цялото човечество Пророкът, подканяйки ни към него.

Част първа

Алеф⁸

Горестна вест достигна внезапно до мене - като стрела долетя. Тя прониза сърцето ми с дълбока рана и заедно с това изобрази пред мен поразителна картина - картина мрачна и печална. Този, който в най-нежната си възраст се бе прилепил до Господа, който бе посветил дните за детски забавления на монашески лишения, който отрано бе презрял светската суета днес е оклеветен и осмян от света. Уви! Ти се остави да те разграбят в пристанището. Уви! В собствения ти град те плени чуждоземецът насилник. Уви! Теб те пороби греха - грях тежък, смъртен грях. Окова те в невидими вериги, неразрушими с никакви средства, с никакви усилия човешки. Пребивайки телом зад манастирските стени, ти се отчужди по дух от Светата обител. Тя тъгува за теб като за охладнял към нея син, като за син, напуснал я вече в сърцето си. Дивните Божи храмове, смирието на монашеските килии, мрачните кули, зъбчатите стени на древния манастир, осветен от подвизите на множество преподобни старци, гледат към теб печално, като да усещат измяната, извършена тайно в душата ти. В църковните песнопения се чува тъжен отглас, звучащ за сърцето, страдащо за твоето бедствие. За такова сърце плачат църковните песнопения. За него се разливат от тях печалните звуци, подобни на плач - на плач надгробен.

Бет

Плача за тебе през целия ден, плача и през нощта, но нищожна е цената на плача ми. Друг плач, несравнимо по-скъп, се възнася за тебе. Не искат да се утешат и плачат ангелите, ликовете на Мъченическия сонм и на Пустинните отци, плачат всички небесни жители. Те с внимание и любов гледат към земята, радват се на извършваните от хората добродетели, огорчават се от греховете им. Сам твой Създател и Спасител, сътворил те от нищото, изкупил те с безценната Си кръв, Той - непричастният на скръбта, е опечален днес за тебе. *Каква полза от кръвта Ми, кога сляза в гроба?*⁹, казва Той на всички грешници и пребиваващи в греха. Всесветият, непристъпният за тление, бива снизведен в тлен от християните, от облечените в Христа, от имащите в себе си Христа, когато те безумно раболепстват в сквернотата на беззаконието.

Гимел

Грехове на вид нищожни, но пренебрегнати и нелекувани с покаяние, довеждат до грехове по-тежки, а от невнимателен живот в сърцето се заражда гордостта. За да се научиш да будуваш над себе си, да не се доверяваш на себелюбието си, да придобиеш сърце съкрушено и смирено, грехът ти винаги да е пред тебе¹⁰, пред очите ти, отнемайки престола на сърцето от високоумието и превъзнасянето - допуснал е Господ изкушение, и като облак, понесен от вихър, връхлетя то върху ти, не успял да понесеш насочения към тебе удар. Настигнаха те враговете ти! Ненавиждащите душата ти я окръжиха, възложиха`и тежки окови, отведоха я в плен и робство, покриха я с безбройни язви - язви мъчителни и неизлечими!¹¹

Далет

Изоставени са от тебе светите иночески подвизи. Твоето служение Богу се превърна в срамно лицемерие. Няма място в душата за истинско богослужение, когато тя, низпаднала в грехове за смърт, продължава да живее в тях. Овладея те униинето и разслаблението, увяхна силата на мъжеството, разколеба се благото произволение, сърцето се лиши от благодатния мир и утешението, подхранващи и окрилящи монаха в неговия път към Бога. Суетните греховни помисли и съпътстващото ги разстройство на чувствата витаят в душата ти тъй, както витаят в опустошения храм зверовете и хищните птици. Всичките ти добродетели бяха откраднати от едноединствено престъпление: *Който опази целия закон, а съгреши в едно, той бива виновен във всичко*¹², ни учи Писанието. Повяхват цветовете и листата на растението, когато стволът му е подсечен от косача.

Хе

Преди падението ти в греха невидимите врагове клеветеха душата ти, докосваха се отстрани до нея, но колебаеха само повърхността`и¹³; те не проникваха в сърцето ти, запечатано с пръста Божи, и не можеха да те обладаят, бидейки постоянно оскърбявани и отблъсквани от твоята невинност. Ти им се покори в час на дрямка, на самозабрава; покори им се доброволно, изпълнявайки на дело тяхното предложение - предложение прелъстително и смъртоносно. Те се превърнаха в твои господари; влачат те през дебри и пропасти, през тръни и остри камъни; свързан, скован от тях, безсилен да им се противиш. Господ, предвиждащ и направляващ всичко, пожела да те смири

чрез безчислените ти беззакония¹⁴, та дано се породи в теб благ помисъл, благо намерение, за да бъдат опровергани те чрез греха, който те е овладял.

Вав

И отлетя от дъщерята Сионова всичкото ѝ великолепие¹⁵: отнета е красотата на душата ти, венчана за Христа, отнета е красотата на духа ти. Отстъпиха светите помисли, в които като в брачен чертог пребиваваше умът ти. Отстъпиха светите чувства, в които се наслаждаваше и намираще покой сърцето ти. Търсиш ги, но не ги намираш. Те изчезнаха незнаяно къде. Заместиха ги помисли греховни, плътски и чувства страстни. Лишен си от висотата на царското достойнство. Изпаднал си в униженото състояние на роба. Поради смъртен грях горестна немощ обхваща душата ти. Поради нея е това разслабване. Заради него всяка среща с лъжливите, престъпни, демонски помисли се оказва гибелна за душата ти.

Заин

Настъпи скръбно време, време тежко, време на твоето унижение и безславие, време, в което ти си отхвърлен от лицето на Господа. Лишен от помощта на Вишния и като че забравен от Бога, ти си оставен в ръцете на враговете като играчка, служеща им за посмешище. Падението на монаха, а и на всеки християнин, е дело за плач у светите Ангели и радостен повод за демоните на злобата¹⁶. Полковете им ликуват при бедствията на човека и безумен смях гръмко изпълва редиците им.

Хет

Прелъсти се умът ти, вкусил от забранения плод. Прекрасен ти се стори той поради невежеството, неопитността и невинността. Злонамереният и лукав съвет те подтикна да го опиташ, а той те порази със смърт. Парещата отрова още се пени по устните ти и терзае твоите вътрешности под действието на силата си. Смущение, недоумение, помрачение и неверие обхващат душата ти. Обезсилен, разстроен от греха, ти се озърташ *назад*, въпреки че преди бе *годен за царството Божие¹⁷*.

Тет

В края на твоето падение, в края на греховната пропаст ти не си спомни, че рано или късно ще дойдат тесният ковчег и мрачният гроб, ще дойдат непременно, защото те са жилището на всяка плът, и че греховните наслаждения завършват с разложението на човека, че тялото, в чиято угода укрепва душата, е предназначено за жертва на тлението и за храна на червеите. Ти не си спомни това. Забрави, че Бог търпеливо очаква обръщането на грешниците, но Неговата присъда ще трябва да ги постигне. Не ще забави Той страшния си съд, не ще го забави. Съвсем скоро ще настъпи: *ще дойде тъй, както крадец нощя*¹⁸. Ще ни поиска отчет: на всеки човек - за всичките му земни дела. Ти си забравил, че злохитрите и жестоки демони, които сега се явяват на душата ти в услаждащи мечтания и я лъстят с надежда да я заловят, ще се нахвърлят като диви зверове върху`и щом напусне тялото, и ще я похитят, ако успеят да докажат, че им принадлежи. Забравил си за вечната участ на грешниците, неудостоили се с Божиата милост. За отхвърлянето на добродетелите и за избягване покаянието, което лекува отклоняването от тях, те снизхождат в преизподнята на ада и биват предадени на безмерни и нескончаеми мъки и наказания. Ти забрави това - забрави го и падна с дивно падение. Светските занимания, развлечения, увеселения, грижи и земни дела не ще ти доставят спокойствие. Те ще приспят за кратко съвестта ти, но неще я накарат напълно да замлъкне. В мигове на самонаблюдение тя се пробужда и избличението`и е още по-силно и безпощадно.

Милостиви Боже! Ти виждаш и носиш човешките немощи. Открити са пред взора Ти нечистотата и изнемогатата ми, открита е и жестокостта на измъчващите ме, на изтерзаващите ме демони и страсти.

Йод

Бог е наредил: чуждоплеменникът *не бива да влиза в обществото Господне*¹⁹. Не опазих аз заповедите на своя Бог. Допуснах предателство в себе си. И се втурнаха чрез него чуждоземците и не само в храма, но и в светилището простряха дръзко ръце върху съсдите и жертвите, осветени от Бога. Храм Божий наричам всеки човек; светилище - сърцето; съсди и жертви - помислите и чувствата. Потъпква се храмът Божий от нечестиви нозе и нечисти духове. Те оскверняват светилището. Духовните и благодатни помисли и чувства се превърнаха в плътски, греховни и злосмрадни.

Каф

Изпълвам се с въздишки. Загнездва се в мен скръбта. Разяжда сърцето като червей, измъчва го като змей. Търся утешението, търся радост, търся духовната храна, някога познати ми от опит, но не ги намирам! Тя подхранва и услажда, но друга храна ми предлагат; вкарват я в мен насила: храна греховна, лъстяща с изобилието си, която не само не насища, но предизвиква още по-силен глад, страшни мъки, изнемога и разстройства.

Господи, Боже мой! Пред Твоето лице, пред Твоите очи съгреших. Ти виждаш моето унижение. Пред Твоите всесвети очи злодействат над мен разбойниците. Аз съм изоставен от Тебе, защото сам Те оставих. Намирам се в ръцете на тези, които предпочетох. Не смея да погледна, да въздигна ръка, да произнеса дори и едно слово към Тебе. Отне дръзновението ми моето съгрешение - моето предателство. Аз паднах и станах жертва на своето безумие, жертва на лукавите и ненавистни демони. Близка е до мен безнадешността. Тя възвестява на сърцето ми, че стои пред вратите му. Никой не се застъпва за мене, а дори и не зная имам ли въобще застъпници, ходатаи пред Твоето непрестъпно величие и безкрайна милост.

Ламет

Всички, които вървяте по пътя на земния живот, преминаващи попрището от утробата, която ви е родила, до ковчега и гроба, до страшните врати, през които всеки ще встъпи в неизмеримата и загадъчна вечност, *погледнете и вижте, има ли болка като моята болка*²⁰. Не съм опечален поради загубени от мен тленни преимущества и съкровища, не ме разяжда скръб за понесените гонения, безчестия и рани от хората; нищо временно не е причина за моите стенания, за моите сърдечни мъки. Страдам и се измъчвам за това, защото чрез грехопадението си се отделих от Господа. Измених Му, предадох Го, отритнат съм далеч от лицето на Създателя, захвърлен съм в нравствената тъма и предаден на демоните. Свързани са ръцете и краката ми, отнето е свещеното ми право за действие, дори и способността ми за него. Лежа в пропаст, захвърлен в изнемога. Тази пропаст тайнствено, но същевременно и съвсем точно предизобразява и рисува преизподнята. Изпивам горчивата чаша, чашата на смирението. Тя е приготвена за мен от моя Бог в мига на справедливия Му гняв²¹.

Мем

Божиите съдби са непостижими. Така е решил Бог, раздавайки правосъдие в светия Си съвет. Изрекъл е върху ми присъда тежка - мъчителна. Допуснал е

чрез огъня на страстите враждебния, слизащ от *небето*²², от обиталището на въздушните духове, да бъде опожарен моя духовен храм и превърнато в пепел скъпоценното му украшение. Простряни бяха мрежи за нозете ми - и аз незабелязано се оплетох в тях. Внезапно ме нападнаха враговете из засадата, в която се криеха - и аз в недоумение и изненада бях поразен и обърнат в бягство. Не се смили Господ над мен - предаде ме на враговете ми. Заплашва ме окончателна погибел. Веригата на моите дни се превърна в тежки окови. Като исполин стои пред мен грехът ми; оголен меч държи в ръцете си; с кървав, яростен пламък светкат очите му; широко е раззината чудовищната паст; скърцат зъбите му. Стои денем. Стои нощем. Стои непрестанно.

Нун

Врагът бдеше над мен отдавна, от деня на моето раждане - от деня на кръщението ми. Завист и неуголима ненавист го възбуждаха към това безсънно бдение. Търпеливо очакваше да настъпи онзи час, в който аз лекомислено ще престана да се вглеждам върху си и ще се предам на самонадеяност и невнимание. Той дочака това и опитен в погубването на човешките, ми нанесе удар удар точен и решителен. Сега, когато съм негов пленник, той отново бди над мене. Бди, та да не би да побягна и да отхвърля от себе си това иго, иго унижително и тежко. Изнемогна силата ми, отслабнаха ръцете ми, не мога да се повдигна от падението, да побягна от този плен. Облечен съм в груба и заедно с това немощна плът. Живея в нея като в затвор, като в тъмница. А врагът ми е дух бърз в движенията си като мълния, облечен като с броня в изобилие от способности, знания и сили. Бди над мене. Бди като лъв, разнасящ своя рев над беззащитната си жертва. Не мога да му противостоя. Умножавам греховете си с нови. Страстите ме увличат насила. На техните мъчения ме предаде Господ²³.

Самех

*Като в лив Господ стъпка девицата, дъщерята на Иуда, моята душа, придобита от Господа чрез вярата ми в Него: затова аз плача*²⁴. Плача и ридая с плач необясним, неразбираем и за мен самия. Тъгува и се измъчва духът ми - пренебрегнат и немощен. Съкруши се силата ми, нехаейки за Господа, изврати се обезобразена красотата, нарушена - отнета е непорочността. *Даде ми се жилище в плътта ангел сатанин, да ме бие по лицето, за да се не превъзнасям*²⁵. Този ангел има своя цел, цел да ме погуби;

но в неговите действия и независимо от тях присъства и Божието допущение с цялата му непостижимост, премъдрост и всеблага цел.

Айн

*Окото ми, окото ми вода пролива, понеже далеч е от мен утешител, който би оживил душата ми; децата ми са съсипани, защото връгът надделя*²⁶. Отдалечиха се от мен светите помисли, принасящи утеха на сърцето ми - ободряващи, оживяващи и изпълващи го с радостна надежда за спасение. Замлъкна благодатта на светото кръщение, скри присъствието си, не се бори за мене. Огорчен е от греха ми Светият Дух, огорчен е от смъртния ми грях. Приблужи ме всичко враждебно и противно Богу. Навлезе и действа в мене. Преизпълнен съм с мрак, преизпълнен съм със смущение. Молитвата ми се разхищава от разсеяност; осквернява се и погива в сладострастни мечтания. Надмогна ме врагът и ме поглъща. Подобно на воден източник проливам потоци от сълзи, но те не могат да направят това, което преди извършваха дори няколко капки: да въдворят в сърцето сладостно спокойствие. Горчиви са моите сълзи. С горчиви сълзи трябва да оплача загубената непорочност; с горчиви сълзи да умия нечистотата от душата си, печатът, който винаги оставя върху `и грехопадението; с горчиви сълзи да изгладя смъртния грях, записан в книгите на въздушния княз. Сладостни сълзи пролива невинността и светата любов. Горчиви сълзи, сърдечно съкрушение, нищетата си и своята беда ще принесе аз пред нозете на разпналия се за мене Господ. Приеми ги, Боже мой, тъй както си приел сълзите на блудницата; приеме ги, както Си приел скъпоценното миро, което блажената Мария изля върху Твоите нозе²⁷. Ти, Всесилният и Всеблагият, претвори моите грешни и горчиви сълзи в благовоно и благоприятно за Теб миро. Снеми от Своите везни правосъдието и гнева Си. Вложи в тях Своето човеколюбие, могъщите Си сълзи и всемогъщата Си кръв. Ти проля за нас безценните Си сълзи. За нас проля и безценната Си кръв. Даде я като цена за нашия откуп. Чрез Своите сълзи Ти ни яви любовта Си към нас, а чрез кръвта Си Ти запечата тази любов. Чрез Своята всемогъща и Божествена кръв Ти взема *върху Си* греха на света²⁸.

Пе

Ще въздигна ума си към Бога; но той няма сили да се повдигне и отдели от земята. Всичките му опити се оказват напразни. Той едваедва повдигнал се, отново пада върху нея, захвърлен върху `и от невидима, желязна ръка. Остави ме Господ и от всички страни ме обградиха търсещите погибелта за душата

ми. Силите ми не стигат да се изправя от падението, да се освободя от този плен. Господ, единствено Господ възстановява падналите, оживотворява умъртвените. Но за мен Той е определил друго²⁹. Той се вира в унижението ми, но не ми изпраща помощ; слуша моя стон, моите вопли, но не ме изтръгва от плена, от лютото иго - челюстите адови. Врагът тържествува, празнува победата, признава гибелта ми за окончателна. В безумието на яростта и гордостта си той си въобразява, че моят Бог няма сили да ме изтръгне от ръцете му; мисли си, че би могъл да Му противостои, да Му се възпротиви успешно, на Него, всемогъщия.

Цаде

*Праведен си Ти, Господи, и справедливи са Твоите съдби*³⁰. Достоен съм да бъда изоставен. Достоен съм за мъките, на които съм подложен. Достоен съм да пожъна плодовете на съгрешението си. Произволно престъпих аз Божия закон, произволно пренебрегнах словото Божие. Отклоних се от пътя на Господните заповеди по волята на моето тленно естество.

Когато смъртният грях, съкрушил човека, отстъпи от него, оставя след себе си печата на поражението. Той оставя жертвата си разсечена на части, свързана и във властта на онова порочно впечатление, свойствено на извършения грях. Всички отрови са смъртоносни, но всяка от тях има свое действие: всички смъртни грехове убиват душата за вечна смърт, но всеки предизвиква в нея съответстваща на себе си повреда. *Беззаконника хващат собствените негови беззакония и връзките на греха му го държат*³¹, ни учи писанието. *Ще те накаже нечестие то ти и твоето отстъпничество ще те изобличи; и тъй, познай и размисли, колко лошо и горчиво е туй, дете остави твоя Господ Бог и не те е страх от Мене, казва Господ, Бог Саваот. Защото отдавна аз строших ярема ти, разкъсах твоите вериги и ти казваше: "Няма да служа на идоли", а между туй, с цялото си поведение, на всеки висок хълм и под всяко клонесто дърво ти блудствува. аз те посадих при сътворението в битие, а при въздаянието в пакибитие като благородна лоза - най-чисто семе; а как ти се превърна у Мене в дива издънка от чужда лоза?*³²

Над мен се изпълняват заплахите и обещанията на моя Бог. Сегашното ми положение е естествен резултат от падението ми. Измъчват ме, насилват ме помисли и усещания, които по-рано бяха безсилни и аз ги отблъсквах удобно и с лекота. Днес те постъпват според правото си, получено над мене, защото аз паднах произволно, произволно се заробих и извърших беззаконие, което е в тяхната област. Уви! *Момите ми и момците ми отидоха в плен*³³.

Куф

Прелъсти ме желание греховно. То ми се представи в образ невинен, в непорочно наслаждение; предложи ми беседа като че мъдра; но след това, прокрадвайки се постепенно в душата, започна да се променя, да придобива власт над мене - превърна се внезапно в пламък и ме обхвана. Не си спомням точно и не бих могъл да кажа подробно какво стана после. Предадох се на самозабрава и се увлякох. Опомняйки се, видях себе си в безизходна пропаст.

Трябваше да го отблъсна още в самото начало, при първата му поява. Дали бе загубено или откраднато това от паметта ми, или пък все още нямах това познание, но той ме похити, погълна ме - лукавият грях. Обедня напълно, докрай бе опустошен тайнственият мой Иерусалим. Понякога у мен се пораждаат благи помисли и намерения, но те, нямайки никаква твърдост и постоянство, се лишават от смисъл. Те, смесвайки се с порочните пориви и помисли, се оскверняват, извращават и биват победени от тях. Измени се и разумът ми. Загуби своята самостоятелност, произтичаща от вярата, и изпадна в колебание. Охладна той към Божието слово и не намира в него онова спасително и просвещаващо назидание, което преди откриваше, чрез което се хранеше и услаждаше и за което бе ненаситен поради изобилието му. Това изобилие събужда ненаситен глад и неутолима жажда за Божията правда. Пред мен е Светото Писание, но то ми се струва чуждо. Търся в него храна, подкрепа и утеха, но не ги намирам. Скри се то, всесветото слово Божие, скри се зад непроницаемото покривало на греховността ми.

Реш

Боже мой! Боже мой! Погледни от висотата на славата Си към бедствието, в което съм затънал като в смърдяща тиня, като в безизходен лес; погледни към бедствието ми, към непоносимата скръб, която изтощи силите ми, всичките сили на моите душа и тяло. Обхванат съм от смущение и недоумение, от непоносима скръб и тъга. Усещам как вечната смърт проникна в душата ми и чрез неукротимата страст и непрестанно повтарящия се грях наложи върху ми печат на погибел. Отдавна вече *веригите адови са ме стегнали*, обричайки ме на вечни мъки, *и мрежите на смъртта са ме оплели*³⁴. Заловените в тези мрежи справедливо се причисляват към мъртвите, макар и по необходимост да са в числото на живите. *Потоци от беззакония са ме заплашили*³⁵, непозволявайки ми да се опомня, да стана и да се утвърдя върху камъка с Христовите заповеди. Мадиям, Амалик и синовете на Изтока, покланящи се на идоли, постоянно нахлуват с безбройните си животински

стада в земите Израилеви, неоставяйки върху им *нищо за прехрана*³⁶, унищожават и изпотъпкват и посевите и полята: подвизите и добродетелите, с които аз от младостта си служех на моя Бог и чрез които се надявах да постигна спасението си.

Шин

Въздъхна ли, враговете ми се утешават с въздишката ми; скърбя ли, те се радват на скърбите ми; стена ли, ридая ли, възгласям ли - между тях се разнасят гръмки ръкопляскания, викове и песни от буйно веселие; аз се измъчвам, изчезвам в застигналото ме изкушение, а те тържествуват и радостно празнуват победата си над мене. В неистово опиянение и безумие, с високомерна изява на ненавистта си към Бога те се хвалят с нанесеното върху немощния човек поражение, като да са надвили Самия Бог. Разгласят мълвата за моето падение по цялата обширна поднебесна, по всичките си сборища и по праговете на въздушните митарства. Бясното им богохулно ликуване достига небесните сводове и откънтява там. Падналите ангели биха искали да се втурнат зад тях, да огласят с насмешки и ругателства светите райски обители. Та нали те са били някога свидетели на техните престъпни замисли и начинания; огласяли са се от буйните им, неприкрити и чужди на всякакъв смисъл възмущения срещу Бога.

Създателю мой! Мой Изкупителю! Твой бях преди съгрешението си, Твой оставам и след него. Похитиха у Теб Твоето достойние, защото Ти допусна това във времето му според непостижимите Си съдби. Досещат се, виждат враговете ми, че Ти си отстъпил от мене или пък чудно си се прикрил. Те виждат и разбират, че е свободен до мен онзи достъп, който са получили по силата на позволеното им. Но ще дойде, ще дойде време скърбно за тях и блажено за мене; време, когато Ти, Спасителю мой, смилил се най-сетне върху ми, ще протегнеш всесилната Си ръка за помощ; когато чрез истинско, действено покаяние ще ме изтръгнеш от пропастта на моето препъване³⁷.

Тав

Всевиждащи Боже! Пред Твоя взор са всички злодеяния на демоните и отпадналите ангели. Те възстанаха срещу Ти на небето, възненавидиха Те, Тебе, своя Създател и Бог, възненавидиха всичките Ти дела с ненавист явна и непонятна. Ти им откри Своята творческа сила, показа им неограничената Си власт над тях: низвергна ги от небето, наказа самата им природа, обрече безплътните духове на живот в плът и тление. Светлите ангели се преобразиха

в мрачни и зверообразни демони; чистите духове се превърнаха в помисли и чувства, в плът и сквернота; жителите на горните обители се скитат из поднебесната пустиня, по земната повърхност и из подземните пропасти. Ти ги предаде за осъзнаване на огнената тъмница - страшния ад, горящ с неугасими пламъци; та дано мъките, приготвени за тях още от сътворението на видимия свят, предстоейки непрестанно пред лицата им, събудят у тях спасителния страх и ги подтикнат към опомняне. Ти извърши човешкото изкупление в присъствието и противодействието на духовете, погубили човешкия род. Ти ги постави за зрители и свидетели на възкачването към небето и рая на благоугодилите Ти люде. Ти ги търпиш много хилядолетия и нищо, нищо не е в състояние да сломи упорството им, да смекчи сърцето им, превърнало се в камък или желязо, да ги склони на покаяние, на желание за небето. Те, лишени от разум, воюват срещу Тебе, изригват срещу Ти страшни хули, отхвърлят по най-различни начини съществуването Ти. Но Ти не само си недостъпен за действията им срещу Ти - Ти си недостижим за тях. И те, падналите ангели, безсилни и нищожни пред Тебе, насочиха злобата си срещу Твоето създание - срещу немощния човек. Отровиха го с отровата на греха. Търсят го, за да го погубят окончателно. Преследват го денонощно. Разстилат пред него злоумишлени мрежи. Подхвърлят го на безбройни и тягостни беди. От тези беди, беди жестоки, само Ти, Всемогъщия, можеш да избавиш и избавяш онези, които прибегват към Тебе. Скръбта ми превъзхожда силите ми. До днес тя преизпълваше сърцето ми и се изливаше от него, но сега аз замлъквам от изнемога. Изтощиха се стенанията ми, въздишките ми, изтощиха се сълзите ми: мъката ги превишава и неизразима, ме измъчва и умъртвява. Всевиждащи! Ти гледаш към мене. Ти виждаш, че ненавистта на враговете не ще се насити от страданията ми. И аз, и те сме в Твоята власт. Всевиждащи и Всемогъщи! Без всякаква надежда в себе си и надявайки се всецяло на Тебе, се предавам на Твоята света воля, безкрайна мъдрост и милосърдие.

Част втора

Алеф

Тъжни събития поразяват зора ми, зора на ума и сърцето. Недоумявам пред тях. Не вярвам на това, което виждат очите ми и до което се докосват ръцете ми. Господ в гнева Си покри с мрак *дъщерята Сионова*. *От небесата свали наземи красотата Израилева*³⁸. Душата ти бе невеста Христова. В нейната невинност като в пленителна и възлюбена красота намираха отмора всесветите очи на твоя Господ. Приготвен ти бе дивен чертог в райските селения. Сонмът на светите Ангели и на преселилите се на небето праведници те признаваха за свой, очакваха възкачването ти, възнамеряваха радостно да срещнат душата ти след раздялата и с тялото и да я въведат на небето, на нестихващия и безкраен празник... Всичко се разруши! Всичко страшно се измени. Господ отвърна лицето Си от тебе и небесните жители те оплакват. Уви! Грехът те погуби.

Бет

Господ пожела да те поразии и бе безпощаден и безмилостен³⁹. Поразии те - и покосено от сластолюбието, увяхна духовното ти благолепие тъй, както вехне розата, попарена от слънчевия зной, както нежната лилия, когато червей подкопае корените и. Сгромолясах се твоите добродетели и подвизите ти, тъй както рухvat при земетресение великолепните здания. Мислите ти постоянно витаеха около Бога, възнасяха се и пребиваваха с Него в чиста молитва и свят размисъл. Днес те пълзят по земята, кръжейки в тлен и суета. Умът ти е лишен от царското достойнство. Преди той владееше над пожеланията на тялото и сърцето, а днес, увлечен от тях, им слугува раболепно. Вместо венец и багреница той е окован в тежки, медни окови⁴⁰. Жестокият победител умъртви синовете на царя пред очите му, а очите, видяли това убийство, изстръгна нечовешки с желязо. Царствения слепец е отведен като пленник във Вавилон, а там е предаден на непосилен и унизителен труд⁴¹.

Гимел

Съкрушиха се мишците ти в невидимата бран, не устоя, не излезе победител. Враговете разрушиха вратите и стените на града ти, превърнаха го в развалини, а тебе в роб. Ти имаше силни оръжия; дадени ти бяха от Бога; и те бяха страшни за чуждоплеменника. Ти пренебрегна стоманените мечове, леките и далекобойни копия и стрели, щитовете и непробиваемите брони бяха забравени и изоставени от тебе. Твоята безгрижност стана причина за победата им. Когато монахът пренебрегва молитвата, безмълвието, поста,

позволявайки си развлечения и плътски наслаждения, тогава: врагът виждайки го обезоръжен, се нахвърля върху му и лесно го побеждава. Душевният ти храм е обхванат от пламенни греховни мечтания. Като вълните на огнен потоп се разля този яростен пламък из целия храм и погуби всичката безценна утвар, оставяйки след себе си обгорени и почернели стени⁴². Отнет е живота ти в Бога, но не и собственото ти битие. Призоваваш Божието милосърдие, та дано възвърне и оживи в теб, загубеният благодатен живот.

Далет

Врагът укрепна от доброволното ти подчинение. Твоето падение те лиши от власт над себе си и те предаде в ръцете му. Властта на демоните и страстите над човека се подсилва от унието, двоедушieto, отклоняването на волята му, заразена от порочни стремежи, от отбягването на мъжествено и решително покаяние. Ти пребиваваш в греха! Към старите прибавяш нови съгрешения! Намираш наслаждение в убийствения грях и не можеш да откъснеш от него сърцето си! В *скинията на дъщерята Сионова*⁴³ виждам само скръбно запустение; всичко изящно и духовно е унищожено, разсипано или погазено.

Хе

Божият меч, меч на наказанието, меч на допущението и изоставянето, падна върху главата ти, върху цялото ти същество, разсичайки и разединявайки го. Духът, душата и тялото, от които е съставен човекът, изпаднаха в разногласие и действат срещуположно и враждебно помежду си. Обхванала те е слабост, твоите болки и немощи се преумножиха, постигнаха те многобройни препънки, размътено е сърцето ти от страстите като море при буря.

Научи се на смиреномъдрие. Проумей, че човекът не е самобитно същество: той е Божие създание - земя и прах. Отхвърли от себе си фарисейското самомнение; старай се да не презираш, унижаваш и злословиш ближните; подражай в поведението си на оправдания от Господа митар. Осъждай себе си и ще привлечеш Божията милост.

Дори и да бъде простен грехът ти, тъй както бяха простени на свети пророк Давид двете му тежки престъпления, помни го постоянно, дръж го пред очите си и го оплаквай - тогава той не ще бъде вече грях, а пазител на добродетелите. Независимо от това, че ти ще бъдеш оправдан от Бога, който познава човешките немощи и с лекота дарява прощение, продължавай да търсиш оправдание, да се потапяш в покаяние, придобивай неутолимата

жажда за Божията правда, за да се преумножи и твоята правда като стократен пшеничен плод от богатата нива. Търси преизобилно оправдание, търси го с вяра и дело, но се надявай да го намериш не в своите собствени дела, а в Бога, във вярата в Бога, засвидетелствана и проявена от послушание Нему.

Вав

*Боже, бъди милостив към мене грешника!*⁴⁴ Така се е молел похваленият в Евангелието митар. Той не е произнасял многословни и красноречиви моления. Достатъчна е и една кратка, естествена молитва, за да се изразят чувствата на разкаяние и самоосъждане, когато те изпълнят сърцето. Митарят не смеел да повдигне очите си към небето - те били вперени в земята. Удрял се в гърдите със съзнание за греховете си и не казал нищо в свое оправдание, не обвинявал никого за своите домогвания - нито усилващите се в човешкото общество съблазни, нито злобата и коварството на демоните. За всичко той обвинявал само и единствено себе си, а поводът и основанието да бъде помилван по молбите си оставил изцяло на Божието милосърдие. И той излязал оправдан от Божия храм - храмът, в който отправил покаяната си и смиреномъдра молитва към Бога, оказала се толкова действена. Такава молитва е *жертва хвала*⁴⁵; тя не е примесена със злосмрадно плътско мъдруване - похвала на падналото човешко естество. Такава молитва е *път*⁴⁶, по който човекът придобива *Божие спасение*⁴⁷. *Който се смирява, ще бъде въздигнат*⁴⁸, е казал Спасителят. Смиряващият се ще бъде възнесен от Бога в горния, духовен пристан на свещеното безстрастие и благодатната непорочност.

Заин

*Отхвърли Господ жертвеника Си, отвърна сърцето Си от Своето светилище, предаде в ръцете на враговете стените на Иерусалим*⁴⁹. Изпадам в недоумение когато размислям за ненадейната смърт, поразяваща внезапно човеците; когато гледам бездиханното, лежащо в ковчега тяло, загубило живота и красотата си; когато гледам душата, лежаща в греховно падение, изтерзана, обезобразена, лишена от благодатен Божествен живот. О, чудо! Какво е това тайнство? Защо Божият жертвеник се предава на разрушение и светинята на осквернение? Защо се разрешава на отпадналите духове свободата да злодействат? Защо е допуснат наглият достъп на греха до мене - на греха, който ме лъсти, отравя и убива? Защо моето духовно, така

изящно и безсмъртно същество е съпровождано от тленната плът, която, имайки противоположни и враждебни на него желаниа, го снизвежда към своите животински възжеления? Тайната си остава тайна: недостъпна и непостижима за мене. Аз съм създание на моя Бог. Няма мярка, с която да може да се определи разликата между Бога и човека - колкото Той е велик, толкова и човека е нищожен пред Него. Аз не мога да искам да зная, а и не мога да разбера какво е това, което по волята на моя Създател се извършва с мене. Остава ми да проумея и призная своята нищожност; да благоговея пред Него тъй, както трябва да благоговее всяко създание пред Създателя си; остава ми безмълвно да плача пред непрестъпното Божие величие, умолявайки моя Бог за милост.

Хет

Горестното грехопадение положи своя печат върху лицето ти, върху цялата ти външност. Изчезна радостта, постоянно изпълваща зора ти; изчезна спокойствието, така изящно разположило се в чертите на лицето ти. Твоят подход бе като на благовестуващ Ангел; речта ти се лееше на живи струи, развеселявайки слуха и сърцето; срещите и беседите с тебе оставяха приятно и дълготрайно впечатление. Неприветлив, унил и мрачен е сега взорът ти; върху лицето ти са изписани мъки и тревоги; бавен и замислен е подходът ти от появилото се в него странно колебание. Откъслечно и кратко е словото ти. То съвсем изчезна за приятелите ти. Зает си винаги с някаква друга беседа, невидима и непонятна. Зает си с някакво тайно словопрение, привличащо към себе си всичките ти чувства и мисли. Сърцето ти се затвори. Искреността ти се смени с уклончивост. Целият ти живот и всичките ти намерения се съсредоточиха единствено в тебе. Ти си непристъпен за участие. Тежка тъга и пустота са следите, които остават след срещите ни. Във външността на човека се отразява цялото му душевно състояние.

Тет

О, кога ще свърши твоето падение; кога след поредното препъване ще последва мигновено покаяние; кога най-сетне върху греховното петно ще се пролеят топли съзи, за да го очистят; кога из сред най-дълбокото падение ще бъде възнесена Богу умилена и искрена молитва? Сълзите и молитвата биха Го умилостивили. О, кога най-сетне ще усетиш греховната язва и възненавидил греха, ще загладиш моментното увлечение с решителна промяна в себе си? Внезапната смърт на душата се лекува с бързо оживляване. За това

свидетелстват разказаното в писанията и църковното предание. Но не това се случи с тебе. След падението последва падение; към греха се присъединиха грехове; от продължителното удовлетворяване на сладострастието се появи съчувствие към него, образува се навик, роди се страст, роди се смърт. Погазват се смело Христовите заповеди. Твърде безстрашно и хладно гледаш ти към вечността, към Божия съд, към блаженството на рая и мъките на ада. Окаменя умът ти. Като че ли от камък или пък мъртъв, той загуби съчувствие и придоби мъртвост към словото Божие. Това живо слово, страшното и могъщо слово на живия Бог, се превърна за умъртвения от греха ум в празни звуци, звуци без смисъл и без значение.

Йод

Твоят приятел, обичащ те повече от всичките ти приятели, е изпълнен с печал поради нещастията, което те постигна. Замлъкнаха в него духовната радост и ликуване; ридае той с ридание неутешимо; оплаква твоето падение като да беше негово; в тежка скръб повтаря словата на Апостола: *да ме унизи у вас моят Бог и да оплаквам мнозина, които са съгрешили преди и не са се покаjali за нечистотата, блудството и разпътството, що са вършили*⁵⁰.

Каф

Изтощиха се очите от пролетите потоци сълзи. Нямам сили да ги спра. Люта скръб изстискава от очите ми тези сълзи, сълзи оскъдни, сълзи мъчителни, изстискава ги като капки кръв; такова е страданието с което те изтичат от измъчените с пролети сълзни потоци очи. Изпитва болка раздираното от мъка сърце. Обхванат от недоумение, обхванат от ужас, аз гледам към бедствието, което те постигна, и търся утешение в състраданието. Брате мой, брате мой, какво се случи с тебе? Какво неочаквано и страшно превръщение те постигна? Ти претърпя корабокрушение в тихото манастирско пристанище! Претърпя го не сред вълните на житейското море, сред подводните камъни, с които е осеяно дъното му, и не сред бурите, рвящи и достигащи до облаците, сливащи в едно - небе и море.

Ламет

Защо не изоставяш опорочения път? Защо се бавиш в сквернотата на греха? Защо лежиш и вехнеш в униние, разслабление и двоедушие? Реши се на покаяние! Реши се да оставиш греха зад себе си, да откъснеш от него сърцето си, което се сроди като че ли е израсло с него и се нуждае да бъде

откъснато или отсечено оттам. Подвигът на покаянието е тягостен и труден за подхвърлилите са на смъртни грехове в плътски живот и мъдруване, за придобилите греховни навици. Този подвиг отците наричали *кръвопроливане* и призовавайки към него, изричали жестоко поради необходимостта си изречение: "Отдай кръв и приеми Дух."⁵¹ Верни думи, думи, обясняващи същността на делото. *Плът и кръв не могат да наследят царството Божие, нито тлението може да наследя нетление*⁵². Желаетелите да усвоят Христа непременно трябва да разпнат *плътта си със страстите и похотите*⁵³. Не се ужасявай от многотрудния подвиг! Колкото по-труден, толкова по-желан и услаждащ е; колкото по-труден, толкова по-плодоносен е. Монашеският подвиг е равнозначен на мъченическия. Венец му е спасението; венец му е вечното блаженство в райските селения; венец му е свличането от себе си на падналото естество⁵⁴, обновлението, възнасянето му на неизмерими висоти и съединяването му с Божието естество⁵⁵.

Бог е безкрайно благ и безкрайно могъщ. Пристъпи с духовно съкрушение към Всеблагия и Всемогъщия, разкрий пред него язвата си, принаси съзнание за греховете си, моли за прошка и изцеление, и ще ги получиш. При покаянието си употребявай онези изрази, които така успешно е употребил падналият царствен пророк: *Помилуй ме, Боже*, изричал той, *по голямата Си милост*, а не по някаква друга причина, *и по многото Си щедрости*, а не поради нещо друго, *изглади беззаконията ми*⁵⁶. Всички, които са молели така, са получили. Никому не е било отказано. Няма причина за отлагане на покаянието, за съмнения и колебания. Страхувам се от пребиваването ти в греха повече, отколкото от падането ти в него. Повече се боя от твоята неразкаяност, отколкото от препъването ти. Страхувам се, да не би смъртта да те застигне в беззаконията ти, да те грабне изсред тях и внезапно да те изправи пред Божия съд.

Мем

Къде да се приюти инокът след крушение в бездната на отчаянието? А в тази бездна врагът го повлича тогава, когато го е подлъгал да вкуси от плода, забранен от светите обети на кръщението и на монашеското подстрижение. В какво е иначеското утешение, когато той разпилее духовното богатство, чрез което се придобива небето? Иначески пристан е безграничното Божие милосърдие, а негово утешение след падението - надеждата за спасение, придобивана чрез покаяние. Ти си прогонен от целомъдрието като от прекрасен град; изхвърлен си от непорочността на девството като от

светилище: укрив се в друг град. *А кога ви пѣдят от един град, бягайте в друг*⁵⁷, е заветал Господ на учениците Си. Прогонен от светия град на невинността, търси убежище в светия град на смирението. Той е изграден от честни пред Бога камъни: тук са подредени в стройна редица духовната нищета, сърдечното съкрушение, самоосъждането, въздишките, риданията, воплите, сълзите, коленопреклонното смирение, строгото въздържане от всякакви излишъци, умилителните молитвени слова и неизречените стенания, говорещи с мълчанието си по-убедително и по-силно от всичко, което може да се каже с думи. Като свързка или цимент за тези камъни служи чувството за плач. Плачът е израз на истинско покаяние. Той очиства душата от всички съгрешения и възстановява разрушеното Божие светилище. Вторият иерусалимски храм, макар и да бил издигнат при непосилни претатствия от преследвания и недоимък, макар и да изисквал значително време за построяването си, макар и да отстъпвал по обширност и великолепие на първия, въздигнат от Соломон при изобилие от средства и материали, се прославил несравнимо повече - прославил се с присъствието на въчовечилият се Бог Слово. Случва се често и душевното светилище, обновено от усилено покаяние, да бъде по-славно и по-изобилно на Божия благодат от онова, което не се е нуждало от очистване и обновление. Славата на светилището не е човешката добродетел! Негова слава е Бога, Който цени високо заповяданото от Него покаяние и Който с благодатта на Светия Дух осенява човешката добродетел, когато тя бива извършвана с дълбоко смирение и в съгласие с волята Му.

Нун

*Твоите пророци ти предсказваха неща несбѣдни и лъжливи*⁵⁸, изричал истинският Божий пророк в опустошения, разрушения, опожарения Иерусалим за неговите лъжепророци, прелъстени от демоните, превърнали се в техни злонамерени оръдия и станали причина за безразсъдното поведение и гибел на иерусалимските жители. Пророкът изричал това оплаквайки сбѣдването на своето пророчество, плачейки и ридаейки над развалините на града. Лъжливите пророци *не разкриваха твоето беззаконие*⁵⁹. Те те лъстяха; подлъгани от демоните, те подлъгаха и тебе; не предотвратиха твоя плен; отклониха те от покаянието, от обръщането ти към Бога; спомогнаха да се извърши твоето поробване.

Подобно на тези пророци действат и помислите на падналото човешко естество тогава, когато не се подчиняват на Божието слово и когато действат от самосебе си или под влиянието на отпадналите и лукави духове. Те ни

задържат в греха, като ни подвеждат с възможността да се покаем в старост или пък в края на живота си. Посочват ни множеството грешащи и нищожното количество въздържащи се от грях смъртни, като по този начин намаляват неговото значение. Оправдават сладострастния живот с потребностите на естеството, младостта, качествата на тялото, като се стремят по този начин да намалят тежестта на греха пред съвестта на грешащия. Те обясняват лъжливо и тайната на Божието милосърдие, както и тайната на покаянието, като се стремят да ни отдалечат от истинското покаяние и да не ни допуснат до отческите обятия на Божията благодетел. *По плодовете им ще ги познаете*, е казал Спасителят на света за лъжепророците: те идват в овчи кожи, в лицемерие и ласкателство, като под тази маска прикриват разтлението на духа и злонамереността си. Плодът на Божия пророк е помисъл, внушен от Ангела пазител или от родилия се в естество, покорен на словото Божие, за нравствено устрояване и спасение на човечеството; а плодът на лъжепророка е помисъл, възникнал под влиянието на падението и лукавите духове, за нравствено разстройство и падение на човечеството.

Самех

Аз рано побягнах от света. Побягнах веднага щом узнах от Свещеното Писание и от църковните учители за опасностите, с които е изпълнен светският живот. Невкусил никакво греховно и суетно наслаждение, се уединих зад манастирската ограда. Начатъкът на дните си и всичките си способности принесох Богу. Надявах се, че така по-бързо ще се пренеса през попрището на земния живот, че не ще се изменят в мене нито мислите, нито пламенните ми стремежи. Боях се да оставам сред света; боях се да не се заплетя в мрежите на греха, да не бъда излъган и объркан от кроежите му. Боях се от съблазните като от хищни зверове. Като елен, подгонен от кучета, влетях в иноческата обител. Зад стените и в монашеските обети се надявах да спася душата си. Но какво се случи, какво стана с мене? *Страшното, от което се ужасявах, то ме постигна: и от което се боях, то ме връхлетя*⁶⁰, обгърна ме в лоното на пустинния живот. Грехът откри пролука в стените на светата обител и пусна злата си стрела в нейните недра, ранявайки ме смъртоносно.

Аин

Когато който и да е смъртен грях порази човешката душа, цялото сборище на греховете пристъпва към човека и предявява правото си над него. Те се

позовават и се опират на духовния закон⁶¹. Според него подчиняващият се произволно на един вид грях заедно с това неволно се подчинява и на греха въобще, във всичките му видове. Между греховете, както и между добродетелите има естествена връзка. Една добродетел, извършена искрено, привлича след себе си в душата всички добродетели; и смъртният грях, когато се осъществи неговото изпълнение, въвежда в душата всички греховни недъзи. Това се е случило и с нашия прародител Адам. Той престъпил една Божия заповед, но внезапно усетил в себе си действието на всички страсти: и срам, и лукавство, и гордост, и боязливост, и плътска похот⁶². Така се случва с всички негови чедра, когато попаднат в греха. Така се случи и с тебе: *Разтворили са против теб широки уста всички твои врагове, подсвиркват и скърцат със зъби, казвайки: "Погълнахме го, само този ден и чакахме ние, дочакахме, видяхме!"*⁶³.

Пе

Разрушаването на Иерусалим и пленяването на неговия народ, които Пророкът оплаква, тайнствено изобразяват съкрушението на душата от смъртния грях, след което тя е подложена на действието на страстите и отхвърлените духове. Безразсъдните постъпки и беззаконията на иудеите, действащи според собствените си желания, били причина за гражданските им беди, но Пророкът ги приписва на Господа, по чието допущение са ста нали. *Господ извърши*, казва той, *що бе определил, изпълни словото Си, изречено в стародавни дни, разори безмилостно и даде на врага да се порадва над теб, дигна високо рога на твоите неприятели*⁶⁴. Злополуката на иудеите е била последствие от тяхното своеволие. Същото се случва и с всеки човек. Недъзите на човешкото тяло са естествена последица от повреденото от греха естество и от злоупотреба с тялото. Недъзите на душата, нейното разстройство, както и насилието на страстите над нея са също естествена последица от греховен живот и от същото, повредено от греха естество. Такава е наредбата на Божия закон, наредба, която изобразява в цялото и величие и справедливост Божията правда. Съзерцавайки този чуден закон и недоумявайки пред него, Пророкът приписва Богу всички нещастия, които са постигнали иудеите поради тяхното своеволие и греховността, обща за цялото човечество. Озарен свише, Пророкът не търси човешка защита за злощастния си народ, не призовава на помощ силни и богати царе, нито народи - многочислени и войнствени, не умолява за пощада победителите - благосклонни към него; в самота, в пустинята, върху развалините и пепелищата на Иерусалим той плаче пред Бога, излива пред Него душата си и

своята молитва; надеждата му е в Бога; избавлението му единствено от Бога; благоговейно се подчинява на Божия съд.

Поведението на Пророка е образец за нашето поведение. Със самоотвержена надежда в Бога да открием съзнателно и да изповядаме пред Него нашите грехове; да разголим разядената си и покрита със струпей душа; да оплачем съгрешенията и греховността си. Ние можем да се самоубием, злоупотребявайки със свободата и заразявайки се с греха, но да очисти човека от съгрешенията му и да го изцери от греховната зараза не може никой *освен един Бог*⁶⁵.

Цади

Пророкът предлага покаянието като средство за избавлението на Израил от мъчителното варварско иго. Покаяният подвиг той съсредоточава върху плача и сълзите; *Стено на дъщерята Сионова, казва, лей потоци сълзи денем и нощем*⁶⁶. Стената обозначава окаменелите от смъртния грях сърдечни чувства, превърнали се в преграда, недопускаща Божието действие в сърцето⁶⁷. Той призовава сърцето към умиление. Отхвърли поразилото те ожесточение, отхвърли поразилата те мъртвост, оживи се; *викай* с плач, възнасяй към Господа смирена молитва, *не давай си покой, не затваряй зеницата на очите си*⁶⁸. Принуди тази зеница да говори. Вложи в нея присъщото ѝ слово - сълзите. Тяхната баня е дадена за очистването на онези грехове, които сме извършили след кръщелния купел. Потаяй непрестанно в нея всичките членове на душата си; очисти и тялото, осквернено от греха. Отхвърли плътското спокойствие и насладите и търси в плача покой и услада. Старателно и настойчиво подражай на покаянието на Давид, покаяние, увенчано с опрощаване на греховете и възвръщане дара на Светия Дух. *Няма да вляза под шатрата на дома си, така изобразява Давид старателността и настойчивостта на своето покаяние, няма да легна на леглото си; няма да дам сън на очите си и дрямка на веждите си, докле не намеря място за Господа в душата си, жилище за Силния Иаковов*⁶⁹. Как да се уверя в успеха на своето покаяние? *По това ще узная, че Ти благоволиш към мене, ако моят враг не възтържествува над мене*⁷⁰. Ще се уверя в успеха на покаянието си тогава, когато всичките ми греховни помисли и мечтания, които предшестват нашествието върху ми на враговете - демоните, останат безплодни и напразни. А това може да стане само тогава, когато Господ тръгне пред Израилевия полк⁷¹.

Куф

Придобий постоянно трезвение, постоянно внимание над себе си. Един от великите отци е казал, че без строга бдителност не е възможно да се преуспее в нито една добродетел⁷². Моли Бога да те дари със здравина и мъдрост при борбата ти с невидимите за чувствените очи врагове; моли Го да те дари да ги виждаш с очите на душата, ума и сърцето си; моли Го за дара да различаваш бързо крадците и убийците, преди да са се вмъкнали и заседнали в душата ти. Моли Бога, но и сам възмъжвай, сам се принуждавай да бъдеш бдителен и благоразумен; доказвай със собствените си усилия волята си да получиш от Бога здравина и мъдрост. Мъдростта в борбата с бесовските помисли и мечтания се заключава в това в никакъв случай да не беседваш с тях, когато застанат пред ума ти, в никакъв случай да не ги наблюдаваш. Беседата с демонските помисли и наблюдаването на техните живописни мечтания разкрива в монасите непонятно упование в себе си, в собствените си сили и разум, разкрива самомнение и самонадеяност, разкрива гордост, разкрива дwoедушие, съчувствие към греха, предразположеност към предателство. Спора с бесовските помисли и надеждата ни да ги победим със собствените си усилия и осроумие ни се внушават от плътското мъдруване; внушават ни се поради невежеството ни за духовния подвиг; внушават се от коварните демони, разчитачи на сигурна победа, ако успеят да въвлекат подвижника в беседа и спор със себе си. Както невръстното дете се крие в майчините си обятия и търси там спасение от всичко, което го застрашава, така и монахът, намиращ се сред невидимите изкушения, когато бъде окръжен от адските псета и разбойниците, трябва да устреми цялата си душа към Господа, молейки Го за избавление от тази напаст. Трябва да търси спасението не в себе си, а единствено в молитвата - единствено в Бога⁷³.

Реш

*Погледни, Господи, и виж: кому си направил тъй? ...да бъдат убивани в Господнето светилище свещеник и пророк?*⁷⁴. Така призовавал в молитвата си свети Иеремия, посочвайки развалините и пепелищата на възлюбения, на избрания от Господа град; така призовавал, посочвайки народа, който единствен измежду народите се наричал народ Божи. Сред него никога не било прекъсвано племето на жреците и свещениците на истинския Бог; сред него се явявали като по чудо благодатни мъже, възвещаващи в откровения словото Божие, изобличаващи пороците и безчестието, виждащи и предсказващи отдалеченото от тях бъдеще.

Да се понесе молитвен вопъл за тайнствения Иерусалим, за тайнствените жреци и пророци, за душите, съчетали се с Христа, облекли се в Него и приели Го в себе си чрез светото кръщение. Вездесъщият Господ присъства и вижда еднакво всичко и навсякъде, но на разумните твари Той се явява в достъпен за тях вид единствено на небето. Снизходил на земята, но не е изоставил небето. Въчовечил се на земята, но продължил да пребивава на небето. Приет от човечеството, се възнесъл и заповядал от небето да Го призоваваме⁷⁵.

Господи, Боже наш, погледни от небето Си, погледни от престола на непристъпната Си слава, от престола, окръжен от множеството на хиляди и хиляди Твои ангели; погледни към Твоето немощно създание, измъчващо се в земните низини, подхвърлено в беспомощно безсилие на своята немощ, отровено от греха, разядено от безбройни язви, потъпквано и измъчвано от жестоки и безчовечни врагове, завличано от тях към адската пропаст. Спомни Си за Своята велика милост към човешкия род! Спомни Си за извършеното от Теб изкупление! Спомни си за Твоята всесвета кръв, пролята за нас! Оцени тази превисока и заплатена за нас цена! Помилуй падналия, прости му в помощ всесилната Си десница! Поразен от страшно поражение, окован в несъкрусими окови, той стана в плен и непоносимо робство, ранен от вечната смърт. Всемогъщи и Всеблагослови Господи, единствено Ти можеш да помогнеш на падналия. Ще предадеш ли на окончателна гибел този, който от младостта си е в обятията на светата Църква и Обител, който е захранен с Божието слово, поен е с Божествени молитвословия, песнопения и славословия? Ще убиеш ли, изоставяйки напълно душата, отрекла се от служение и наслаждение на света за да служи на Тебе? Ще презреш ли напълно душата, обрекла се да работи единствено за Тебе; възжелала да се превърне в Твоя крепост, храм, жертвеник, жрец и жертва?

Шин

Препънах се в греха посред стремежа си. Застигна ме злополука по пътя ми към Бога. Стрелях се към Него с цялата си душа, когато усетих страшната рана и видях стрела в гърдите си, в сърцето си. Тази стрела пусна врага, когото не забелязах навреме. Към Бога летяха всичките ми желания; жадувах единствено за Него; дишах чрез Него; предадох на дълбока заборава всичко земно, признах за суетно и недостойно за внимание всичко тленно и преходно. Но днес, уви, аз съм безсилен! Престъпни възжелания нахлуха в сърцето ми. Помисли и мечтания на люта съблазън овладяха ума ми. Внезапно падение издебна живота ми.

Тав

Във онзи ден, в който се заразих от страстното желание, в същия онзи ден и час от мен отстъпи силата на Всевишния, която ме пазеше. Аз усетих себе си оголял и променен. Цялото ми духовно същество се облече в гъста тъма. Страшна пустота пристъпи в него, страшна като смъртта. И именно смърт бяха тази пустота и тъма, смърт на човешкия дух. С такава смърт умира той, когато отстъпи от него Духът Божи. Смъртта на духа се предаде на тялото, то я почувства и взе участие в нея. В него се появиха безразборни движения, движения страстни и буйни; те не бяха известни на неговата невинност. В опустошения душевен храм се втурна многочислена тълпа от врагове със запалени факли в ръцете, опорочиха благолепието му, изпълниха го с вихри, пламък, дим, смрад: разнообразни греховни стремежи, за които аз по-рано не знаех, за които дори и не предполагах, че ги има, че могат да съществуват. Моите мисли и чувства, доскоро тънки и леки, внезапно станаха огромни и тежки; те като влечуги се плъзгат в греховно зловоние по земната прах. Аз от опит познах, че целият човек се превръща в плът от действащия в него грях⁷⁶. От опит познах, че в изоставения от Божия Дух сърдечен храм нахлуват лукавите духове и превръщат човешкия живот или в безчувствена смърт, или в безкрайно мъченичество⁷⁷. От опит познах, че опитването на забранения плод, допуснато веднъж, въвежда в човека злото, отравя го, изражда свойствата му, изкривява същността му, отнема способността за наслаждение от райското блаженство, въвежда в състояние и настроение, противоположни на това, в което се намират небесните жители⁷⁸. Адската тъмница или нейното преддверие - страдалчески земен живот, са най-логичните и естествени последици от този забранен, престъпен, горд и дързък опит.

Част трета

Алеф

Някога праведният Иов⁷⁹ бил поразен от люта болест, необичайна, непозната за лекарите и непокорна на земно лечение. По-разен бил от дявола,

поразен с гнойни струпеи от главата до краката, поражен - по Божие допущение. Няма място по тялото си без язви, то цялото било една непрестанна язва. Преди болестта сатаната опустошил всичкото му богатство, убил с жестока смърт децата му. По-рано Иов бил цар, живеел в богати палати и седял на светъл престол. Болестта и нищетата му отнели царското достойнство. Тежка смрад се разнесла около него. Изнесли бившия цар извън града. Не се намерили за него ни креват, ни ложе. За такива му служели сметта и нечистотиите, изхвърлени зад градските стени. Дълги часове пракарвал Иов извън градските стени и градските врата, под открито небе, сред всевъзможни лишения, на гноището - така е наречено в Писанието ложето му. Дошли при него трима негови приятели, царе от съседни страни. Дошли, за да посетят и утешат страдалеца. Виждайки го в далечината покрит с язви и струпеи, полугол, захвърлен, изоставен от всички, те не го познали. Спряли в недоумение и без да се приближат, възклицавали със силни и жални гласове и ридаейки, разкъсали дрехите си и посипали главите си с пепел. След това се приближили и седнали мълчаливо до него. В продължение на седем дни те не могли да промълвят нито една дума. Седем дни не проговорил и Иов. Като изминали тези дни, започнала дълбокомислена беседа. Неин предмет било издирването на причините, поради които Бог допуснал това неவிжданo изкушение. Приятелите на Иов считали, че то е по причина на виновността му пред Господа, а Иов, опровергавайки ги, живописно изобразил своя предишен, добродетелен и богоугоден живот. Този дивен духовен спор бил решен от Божието явяване пред Иов, решен чрез познание за непостижимите Божии съдби, дадено в откровение на праведника, познание, което преди великото очистване чрез скърбите е било недостъпно за него. Получавайки това откровение, Иов възнесъл към Бога смиреномъдра молитва казвайки: *Зная, че Ти всичко можеш и че намерението Ти не може да бъде спряно. Кой е този, който помрачава Провидението, без да разбира нищо? Тъй, аз говорих онова, що не разбирах, за чудни мен дела, които не знаех. Послушай ме, виках аз, и ще говоря, и каквото Те питам, обясни ми. Слушал бях за Тебе със слуха на ухото си, сега пък очите ми Те виждат; затова аз се отричам и разкайвам в прах и пепел*⁸⁰. Изкушенията били за праведника стълба към висшето съвършенство и добродетел, а те се състоят, в съвършена покорност Богу. Тази покорност се придобива тогава, когато човек се възкачи във висшите степени на богопознание и осъзнае своята нищожност.

Елате при мен, приятели мои! Посетете ме! Утешете ме! Не се гнусете от греховната смрад, изтичаща от раните ми, от червеите, гъмжащи из тях! Не се гнусете от моята безвидност и отхвърленост и поплачете за мене! Не разкъсвайте ризите си, а разделете с мен тъгата ми! Не посипвайте главите си с пепел, а да обсъдим положението ми със съд праведен, основан на Божието

слово! Подхвърлен съм на тежка скръб, но не поради причината, поради която е бил подхвърлен праведникът, защото той е трябвало да преуспее в добродетелите, да се приготви да приеме в изобилие благодатните дарове, а аз - поради моето своеволие, безделие и лекомислие. *Аз съм човек, изпитал неволя от жезъла на Неговия гняв. Той се обърна само против мене и цял ден обръща ръката Си. Смаза плътта ми и кожата ми, строши костите ми**. *А ние сме осъдени справедливо: спомни си за мене, Господи, кога дойдеи в царството Си*⁸¹. Аз лежа върху гноището на беззаконните си дела, помисли и чувства, защото сам захвърлих там себе си. Жезълът на наказанието безспир се стоварва върху ми, непрестанно, ден и нощ, и ме лишава от покой. Аз сам го призовах - сам насочих срещу си жестокия жезъл. Прокуден съм от рая на невинността - аз сам го напуснах. Изведен бях по собствена вина от Обещаната земя, земята за Богослужение, и бях отведен в земята Вавилонска, в земята на идолослужението. Стовари се върху ми мишцата Навуходносорова и тази на неговите коравосърдечни военачалници. С безумното си поведение аз привлякох върху си вавилонския цар и неговото свирепо войнство, сам подготвих за себе си позорния си плен и тежкото си робство. Виждам, че моето падение не престава - не виждам границите и края му. Обладали са ме страстите. От всички страни ме огражда униятието. То закрива от мен надеждата за спасение. Така буреносният черен обак закрива слънцето, когато в горещ летен ден обширната дъга обхваща като в обятия от край до край земята. Пред мен се разкри гледката на моята бедност, немощ и нищожност, които аз не разбирах така ясно и подробно и не познавах до днес от опит. Боя се от отчаяние - от окончателна погибел. Боя се, да не би смъртта да застане пред мен неочаквано, да не би да изпревари внезапно моето изправяне и да направи спасението ми невъзможно.

Бет

Макар и да съм жив с живот чувствен и веществен, аз се намирам в селенията на вечната смърт. Такъв живот е повод за скръбен плач, а не за радост. Той е по-лош от този на безсловесните, живеещи безсъзнателно и безцелно. Аз осъзнавам своя живот. Съзнавам и ясно виждам, че такъв живот е и смърт, че тя се развива от него и че в края му ще настъпи вечната смърт - безкрайният живот в ада. *Изнури се от скръб животът ми и годините ми - от въздишки*⁸²; изгуби се чувството ми за спасение; то като че ли потъна в безбройните ми беззакония, в страданията и в плача, неувенчани с възжелания плод. *Изнемоюща силата ми и костите ми изсъхнаха*⁸³. *Костите ми са*

*потресени; потресена ми е силно и душата*⁸⁴. Няма здраво място в плътта ми от Твоя гняв; няма мира в моите кости от греховете ми⁸⁵. Тук плът е наречен животът на подвижника, а кости - образът на неговите мисли, наричани помисли, изпълващи денонощното му поучение⁸⁶. Както телесният състав на човека се държи от костите, така и битието му се държи от мислите. Невидимата и видимата ни дейност се намират в пълна зависимост от онези помисли, които умът е усвоил за себе си и в които се упражнява. От моя грях се разколеба в мен същината на ума ми, загуби се постоянството и съгласието на помислите, тяхната света насоченост; замести ги колебание, разногласие, изменчивост. От тяхното непрестанно мятане се объркаха и чувствата, обърка се и душата, потресен и разстроен е целият ми живот. Как да нарека своето състояние - умопомрачение ли, бесноватост ли? И едното, и другото ще бъдат верни.

Гимел

Аз съм затворен във *външната тъмнина*⁸⁷ и не виждам изход от нея. Оковите ми стават все по-тежки и все по-твърди. За затворените в тъмнината, която Евангелието е нарекло *външина*, няма Бог. Оковани и захвърлени в страшен мрак, те не усещат присъствието Му. Викат непрестанно към Него, но Той не благоволи към тях. Молитвата им остава нечута, незабелязана, отхвърлена. Те по никакъв признак не могат да узнаят за Божието съществуване освен по мъките, на които са подложени за неспазването на предизвестените от словото Му заповеди. Нося в себе си залога за Божия гняв; усещам го; той е очевиден за погледа на ума ми. Онзи, който е получил този осезателен залог, че е отхвърлен, по необходимост ще признае, че е осъден на тъмница в преизподнята - осъден е на безчовечни адски мъки. Той като че ли стои пред дверите на ада, готови всеки момент да се отворят.

Далет

Как да обвиня в постигналото ме заточение моя враг и враг на всички хора? Как да обвиня изцяло този източник и начало на всички човешки съгрешения? Неговото действие е очевидно, но той бе ободрен, бе въодушевен неимоверно от моята дързост, да отстъпя произволно от Божиите заповеди, да изпълня това самоволно послушание по демонски съвет и внушение. Врагът ми укрепва от моето отпускане, от допира ми с порочния живот. Грехът ми ме е сковал, отнел е силите ми, свободата ми, лишил ме е от способността за духовни движения. *Защото не това, що желая, върша, а онова, що мразя,*

*него правя*⁸⁸. Като неподвижна цел стоя пред врага. Нито една стрела не ме подмина, а ми нанасяше дълбока рана. Служа за посмешище и играчка на отхвърления дух, който ме разиграва според всезлюбните си прищевки. Той счита гибелта ми за окончателна, съдбата ми за решена, а мен - за своя плячка. "Умножи се" - възкликвава и провъзглася в бесовска радост той - "родството адово с нова жертва; намаля стадото Иисусово с още една погинала овца." Изнемогата и страданията ми са неизразими с думи. За тях можем да научим единствено от горчивия опит.

Хе

Престана духовното ми преуспяване и се превърна за мен в камък за препъвване. Нося се по вълните на разпененото и клокочещо море на страстите, загубил от поглед възжеланото пристанище на безстрастието и богоприятната святост. Нося се, неவிждайки бряг по неговата шир, нося се по волята на буйните и поривисти ветрове, повдигащи свирепа буря. Те дишат от всички страни, неутихвайки, незамлъквайки дори за миг. Не намирам сили да тръгна в посоката, в която бих желал, нямам ги в душата си, нямам ги и в тялото си. Постоянно бивам побеждаван от превъзмогащите ме сили на греха. Едва положил доброто начало на добродетелния живот с намерение да следвам във всичко Божия закон, без да се откланям в каквото и да било от него, едва встъпил в подвига на покаянието, в четене на Писанията, в нощни бдения, в прилежно моление с коленопреклонения и сълзи, той пристъпва нагло с някаква непреодолима власт, събаря започнатото здание на покаянието и разпръсва камъните, положени в основата му. Средствата, употребявани във властта му, са многобройни: суетните грижи, придавайки им смисъл на необходимости, страшните съблазни, срещата с които става неизбежна, забравянето, различните недоразумения, изнемогването на душата, дори и болестите на тялото. Опитвам, непрекъснато опитвам чашата на вечната смърт. В нея са смесени разнообразни отрови: печал, униние, съмнение, неверие, безнадеждие, гняв, ропот, плътски възжелания, отсъствие на чувство за духовното и свящото, безброй още усещания и убийствени страсти.

Вав

*И избяга, по воля Божия, мирът от душата ми; аз забравих за добруване и казах: загина силата ми и надеждата ми на Господа*⁸⁹, казвал Пророкът, от името на разорения и запустял Иерусалим. О, какво вярно изречение! Аз усвоих състоянието на отхвърленост и забравих за Божието благоволение към

мен. Имаше някога такова блажено състояние. Отдавна, отдавна то се отдалечи от мен. Заличиха се следите на чудното спокойствие, в което си почиват всички чувства на душата и тялото, когато ги осени *Божият мир, който надвишава всеки ум*⁹⁰- и човешки, и ангелски. Както в огледалото на тихите и прозрачни води се отразява чистото синьо небе и неговите светила, така и в мира, благоустроен от Бога, се отразява Божието слово със съответстващите му чудни усещания. Словото Божие е светлина, светлина и чувства, възбуждани от него. Изчезнаха следите от това състояние и то вече не съществува за мене. Нещо повече - струва ми се, че никога не е било. Опустошението е извършено с един удар, извършено е при първото грехопадение. Мигновено изчезна моето блаженство, изчезна така, както изчезва огледалността на водата при първото подухване на ветровете. Погина надеждата ми! - възкликвам неволно. Непрестанните победи на греха ме подтикват към този тъжен извод. Погина моята победа и надеждата ми! Господ ме изостави и стана причина за моята погибел. Той, единствено Той изпраща и дарява победа на избраните Си раби и служители, но в нея тайнствено и съществено присъства надеждата за спасение. Ако можеше да се възвърне тържеството ми над съкрушаващите ме грехове, ако можех да ги потъпча като нещо отвратително, ако можеше те да побягнат от мене и да се скрият в онова тъмно и непознато място, откъдето са възникнали и излезли, то в мен би се възродило упованието, би снизходило от небето като радостен, животворящ, Божествен лъч.

Заин

*Крепко помни това моята душа и отпада в мен*⁹¹ от съзерцанието на нищетата и бедствието ми, от мъката, с която се поя непременно. Изпитвам ужас, когато си спомня, че душата трябва непременно да изостави временния живот и видимия свят, да изостави всичко, което е обичала, на което се е наслаждавала, към което е била прирастна и на което е отдавала в жертва живота и способностите си. Тя трябва да изостави и тялото, за което толкова много се грижи и поради което толкова често снизхожда и постъпва във вреда на себе си, което е за явна погибел както за нея, така и за него.

Напускайки земята, всичко земно ще остане тук, но моите грехове, моите страсти, ще тръгнат с мен натам, към обширната област на вечността. Велики Боже, Ти най-праведният съдия, как ще се явя пред лицето Ти, облечен в отвратителните дрипи на греховете и страстите си? Какво ще кажа за оправдание пред Тебе? Как ще скрия от Всезнаещия и Всевиждащия своята нечистота и позора си? Ще видят и светите Ангели. С отвращение и ропот ще

отстъпят от мене. Виждайки това, тържествувайки и ликувайки, ще се втурнат към мен мрачните демони, ще възложат върху ми злодейските си ръце, ще се поругаят с мен, ще овладеят насила поробилия се произволно и не ще ме допуснат пред лицето на Бога, пред лицето на небето, а ще ме повлекат към тъмната адска пропаст...

Така размишлявам - и потръпвам от страшните си мисли. Трепери душата, трепери тялото, треперят костите и ставите, треперят така, както при осъдените на смърт престъпници, изведени за изпълнение на присъдата.

Моето битие все още не е прекратено. Все още странствам по земната повърхност. На нас, човечите, ни е дадено това странстване, дадено е и да се удължава, за да може всеки в определен за него час да се огледа, да принесе плод на покаяние за своята греховност и за грешките си, да докаже искреността на покаянието си, оставяйки греха и изправяйки себе си. Сроктът, който ми е даден, продължава. Попрището на моето странстване е почти изминато, но все още не е стигнало до края си. *Ето какво аз отговарям на сърцето си и поради това имам упование*⁹².

Хет

*По милост на Господа не изчезнахме ние*⁹³. За доказателство служи това, че аз все още не съм похитен от смъртта. Дава ми се време за покаяние. До днес молитвата ми бе безплодна. Във всеки случай аз не получих дори и един знак за нейната действеност, никакъв плод, който да свидетелства, че бива чута. Но съдия на моята молитва не съм аз. Неин съдия е Бога. До днес по отношение на Божията благодат съм като вдовец. Тя се крие, но тайно присъства в мене според свещеното учение на християнството. До днес сърцето ми бе подобно на пещера, обитавана от разбойници и всякакъв вид злодеи. До днес моят съперник ми нанасяше тежки оскръбления и обиди, надсмиваше ми се злобно, играеше си с мене, тъй както хищникът си играе с плячката, преди да я разкъса и изяде. До днес Господ бе дълготърпелив за мене, според Евангелските слова⁹⁴, не отмъсти, не обузда съперника, не укроти вълнуващото се море на страстите, не ме въведе в пристанището. А това пристанище е безстрастието; то е - съвършеният страх Божий; то е - смирението, чуждо на всяко превъзнасяне и поради това незастрашено и от падение; то е - любовта, чрез която прилепилият се веднъж до Бога, никога вече не отпада от Него. Това пристанище е на земята; то е небесният пристан, който принадлежи на бъдещия, вечен живот. На това веществено пристанище принадлежи и морето, което е в неговите заливи, и градовете, близо до които те се врязват в сушата, образувайки безопасното убежище за корабите,

предпазващо ги от ветровете и бурните вълни. Онези, които са влезли в духовния пристан, имат вече *живелище на небесата*⁹⁵ чрез помислите и чувствата си, макар и тялом все още да странстват по земята. По отношение но такива блажени свои гости земята загубва онази своя притегателна сила, с която така привлича синовете на света, въвлича ги в недрата си и ги поглъща завинаги. Когато човек загуби своето съчувствие към земята, земята загубва влиянието си над него.

Съзерцавам това, съзерцавам го в недостижима далечина, на непристъпна висота; съзерцавам го с вярата си. Аз съм приел Бога в светото кръщение. А именно в това тайнство се изгражда и тайнството покаяние. Покаянието, позволяващо ни да Го приемем отново в себе си така, както сме го приели и при кръщението, независимо че в областта на падналото естество сме Го губили в живота си. Родилият се и впоследствие погинал може отново чрез покаяние да се възроди за живот. Покаянието не ще възроди само онзи, който не се е и раждал. *Господ е моята част!* Той стана моя част, моя принадлежност! Това се извърши чрез вярата ми в Него! Извърши се чрез кръщението ми в Неговото име! *Господ е моята част, казва душата ми, и тъй, Нему ще се надявам*⁹⁶.

Тет

*Благ е Господ към ония, които се Нему надяват, към душата, която Го търси. Добре е ономува, който търпеливо очаква спасение от Господа. Добре е човеку, кога носи иго на младини*⁹⁷. Това утешение и наставление свети Иеремия произнася след плач и стенанията си, произнася го и сред тях. То е преподадено и изречено от Светия Дух Божи. Безкрайната Божия доброта е неотнемаемо свойство на безкрайността в Божиите съвършенства. Уповаванието в нея е напълно истинско чувство, вярно и спасително, а съмнението в нея - чувство лъжливо и пагубно.

Войне Христов, ти от младостта си встъпи в Христовото войнство! Животът, който изцяло е посветен на упражняване в изкуството на битките, ражда опитни воини. Мнозина от тях стават способни да застанат начело на полка, да поведат в битка и към победа своите новопосъпили братя. Затова се разбесня срещу ти, възненавиди те врагът - врагът Божи и враг на човечите. Свърза те той, нанесе ти тежка рана. Такова е естеството на битката. Невинаги Христовият воин излиза победител в нея. Победите се редуват с поражения, а пораженията с победи, *защото ножът изтребя някога едного, някога друго; усилу боя против града и го съсипи*⁹⁸! С такива думи ободрявал светият Израилски цар своя пълководец, обсадил чуждоплеменния град и претърпял

неуспех под стените му. Завещава се и се повелява на тайнствения Израилев вожд - ума на подвижника - завещава се царското Христово великодушие при обратите на военното щастие: завещава се и се повелява - настойчивост в борбата. *С търпението си спасявайте душите си⁹⁹: а който претърпи докрай, той ще бъде спасен¹⁰⁰*. Такава настойчивост е свойствена на душата, търсеща искрено Бога и тя винаги се увенчава с успех от Него, макар и понякога тържеството Му над греха да снизхожда в подвижника едва в края на пътя му, през време на който то дълго се е колебало и е скланяло ту на една, ту на друга страна.

Тържеството над греха се е разколебавало у всеки, колебае се през целия ни земен живот; разколебава се и у големите Божии угодници, и то не само от простими, но и от смъртни грехове. *Праведникът едвам се спасява¹⁰¹*, свидетелства Писанието, *седм пъти ще падне праведникът и ще стане¹⁰²* чрез покаянието. Защото то е начин на живот, преподаден и заповядан от Бога на цялото човечество без изключение. Необходимостта от покаяние са признавали за себе си и Пророците, и Апостолите: признавали са тази необходимост не само за очистване от простимите, но и от смъртните си грехове; признавали са я, за да може Божията ръка да се простре към тях за помощ и да ги изтръгне от гибелната пропаст. Господ погледнал с Божествения си поглед към падналия в богоотстъпничество Петър и той, възбуден и наставен от този поглед, се опомнил и се предал на покаяни сълзи¹⁰³. Години след извършването на две страшни прегрешения от цар и пророк Давид друг един пророк, изпратен от Бога, изобличил безгрижния, спящ и умъртвил духа си Давид, привличайки го към изповед и плач за греховете му¹⁰⁴. Човечеството не би могло само по себе си да прибегне към покаяние, то е призовано и бива призовавано към него от безкрайната Божия любов.

Замлъкни, замлъкни! Замлъкни не само с устата си, но и с ума и сърцето си. Замлъкни от чувство на благоговение и покорност пред Господа; от чувство на съзнание за греховността си. Събери всичките си думи в слова на молитва и сърдечен плач. Действуй с молитва, въодушевена от плача. Тя е огнено оръжие, изгарящо страстите и прогонващо далеч отхвърлените духове. *Твърдо се уповавах на Господа, казва великият покаяник, и Той се наклони към мене и чу моите вопли; извлече ме от страшен ров, от тинесто блато, постави на камък нозете ми и утвърди стъпките ми; и вложи в устата ми нова песен - хвала на нашия Бог¹⁰⁵*.

*Седи самотно и мълчи*¹⁰⁶, възбудил в себе си падението в смъртния грях, буйното, преобладаващо действие на страстите и демоните. Ограден с безмълвие, в уединение, така необходимо за падналия.

Посредством отдалечаването в уединение се прекратява общението със съблазните, с които е преизпълнен светът; изтриват се от сърцето впечатленията, които са предизвикали, и от паметта споменът за тях. В безлюдната пустиня са намерили края си и са погребани всички израилски воители, които постоянно се възмущавали срещу Господа и увличали народа след себе си. Те излязли от Египет в състава на шестстотинте хиляди мъже, годни да носят оръжие, но поразени от Господа, всички паднали в пустинята¹⁰⁷. Подобно на тях под действието на Божията благодат измират в уединението придобитите в живота сред съблазните страстни впечатления; впечатления, предизвикващи вътрешна битка, противодействаща на Божия закон, оскверняваща и разрушаваща богоугодния живот. Съблазните, когато човек е немошен, стоят пред него лице в лице, убиват го с вечната смърт, след което я поддържат непрестанно в него, подхранвайки и подклаждайки страстите. Изобразявайки зловредното влияние на съблазните, Пророкът казва: *Защото смъртта влиза през прозорците ни, втурва се в чертозите ни, за да изстреби децата от улицата, младежите от стъгдите*¹⁰⁸, новонасадени в добродетелите, несъумяли още да възмъжеят и да укрепнат. Така се промъкна смъртоносното престъпване на Божията заповед в душата на нашата прамайка Ева; промъкна се чрез съсредоточаването на нейния поглед върху забранения плод¹⁰⁹. Предпазвайки ни от подчиняване на съблазънта, Бог не само забранил да се вкусува от него, но и да бъде докосван¹¹⁰. Ева усетила плода първо с погледа си, след това с ръцете си, а след осезанието последвало и нещастното опитване. Силата на съблазните отслабва и бива унищожена тогава, когато подвижникът застане далеч от тях. Слънчевите лъчи не топят и не могат да разтопят снега и леда, когато през зимата слънцето е далеч от земята и лъчите му едва едва пълзят по повърхността и.

Уединението да се съединява с безмълвие. Оскъден е плодът на уединението, ако то не е съпроводено от безмълвие. И ако в него се промъкне онази невидима душевна мълва, предизвикваща светски грижи и пристрастия, на нивата ще произрастат плевели вместо пшеница. Истинското безмълвие се състои в отричане от света и в самоотхвърляне, които се извършват в духа на човека - в неговата същност. Истинското безмълвие се състои в окончателното изоставяне на упражняването в суетните помисли, в устремяването на целия ни ум в служение Богу. Навлизането в такова безмълвие се подготвя с помощта на вярата. Множеството суетни грижи се замества единствено от

грижата за покаяние и спасение. Придобилият тази изключителна загриженост ще бъде умерен дори и при душеспасителна беседа с единомишленици и с нравствено близки приятели, та да не би душата му, пилеейки се, да не е в състояние да се задълбочава в самонаблюдение. Непрестанното самонаблюдение довежда до непрекъснат подвиг на покаяние и плач.

Каф

*Понеже ненавеки оставя Господ. Пратил ли е неволя, Той ще помилва по великата Си благодат*¹¹⁰. Причините за действията на Всесъвършения Бог могат да бъдат напълно известни и ясни единствено Нему. За човека те са понятни дотолкова, доколкото Бог му ги открива. А Той ни разкрива Своите цели в онези допускания, на които човек бива подлаган произволно независимо от наличието на свободната му воля да избира между добро и зло и които очевидно не биха могли да се случат, ако не бъдат допуснати от всевластната и всемогъща Божия воля. Нашето смирение е Божията цел на тези наказващи ни допускания. Без добродетелите на смирението никоя добродетел не би могла да бъде истинска и богоугодна. За да ги усвоим, до нас биват допуснати най-различни напасти: от демони, от човеци, от разнообразни лишения, от извратеното и отровено от греха наше естество. *Той не по изволение на сърцето Си наказва и огорчава*¹¹¹ своите служители, не ги отхвърля окончателно поради техното недостатъчно и изпъстрено с грешки служение или поради поддаването им на увлечения, стига да пазят в себе си искреното намерение за богоугождение. Бог допуска това временно, за да смири *синовете човешки*¹¹². Свещеното Писание нарича синове човешки онези Божии служители, които, усещайки в себе си сили и способности и извършвайки добродетели, възлагат цялото си упование на тях и на себе си. Самонадеяността и самомнението винаги са съединени с едно тънко и почти незабележимо презрение към ближния. Отделяйки ни от самомнението и самонадеяността, от унижението и осъждането на ближния и въвеждайки ни от състоянието на мъж в състояние на младенец, Бог допуска рабите Му от опит да познаят безсилието на повреденото от грехопадението човешко естество. Самонадеяността и самомнението са толкова чужди на християнството, колкото са противни и враждебни на Светия Дух, поради което Господ заповядва отричане от тях наравно с отричането от идолопоклонството и разпътния живот. *Истина ви казвам, казал Той, ако се не обърнете и не станете като деца, няма да влезете в царството небесно*¹¹³.

Познаването на себе си е безценно знание. То довежда до живо и обширно богопознание, до вярно и правилно самонаправляване. Човекът, който е

познал своето значение, вижда и разбира и предназначението си. А човешкото предназначение е да бъде съсъд и оръдие Божие. Единствено при изпълняването му добродетелното житие може да бъде истинско и богоугодно. Без него се извращава цялата човешка дейност и човек, мислейки, че извършва изобилие от добри дела, всъщност действа в областта на падението, във вреда на себе си и за своя погибел.

Бог, ноблюдавайки от висотата на Божественото Си съвършенство човешките трудности, допуска тези препятствия като противоотрова, прогонваща и най-смъртоносна отрова. А тази отрова е гордостта на саможивеца. Разбирайки Божията цел в постигащите ни изкушения, нека присъединим посоката на нашите действия към нея, за да ѝ окажем съдействие, изисквайки от цялата си душа смирение. То предоставя прощение на всички грехове и изцеление от всяка страст¹¹⁴.

Ламет

*И тъй, смирете се под крепката ръка Божия, за да ви въздигне, кога дойде време*¹¹⁵: така е увещавал Апостолът подложените на скърби християни. Затова и допуска Бог изкушенията, за да се смирят *синовете човешки ... кога тъпчат с нозе всички затворници на земята, кога неправедно съдят човека пред лицето на Всевишния*¹¹⁶. Допускат се именно за това, за да може всеки християнин независимо от добродетелния си живот, от заслугите, с които е допринесъл за Църквата и човечеството, да встъпи в безусловна покорност Богу, решително отхвърляйки мнението си за своята праведност и всичките си оправдания, уверил се, че пред Бога *няма да се оправдае нито един от живите*¹¹⁷, че дори и най-големият праведник се спасява единствено по Божията милост, че всички хора със своята земна справедливост са наречени в Писанието "затворници на земята"¹¹⁸. Ние сме затворници! Свалени от небето, низвергнати от рая, ние пребиваваме на земята като във "външна тъмница"¹¹⁹. Нашите вериги са многобройните немощи на душата и тялото. Онези от затворниците, които осъзнават своята греховност, изповядват и приемат Изкупителя, получават прощение, освобождение, небето и рая. Неразкаялите се грешници биват приведени от външната във вътрешната тъмница, от временната във вечната - в бездната на ада. Изкушението и скърбите са съд Божи¹²⁰. Нека побързаеме да се оправдаем на този съд, отхвърляйки оправданията си, да признаем себе си достойни за наказание, да се покаем истински. Той е поставен на нашия земен, страннически път с цел да ни даде възможност да се оправдаем на окончателния Божи съд, намиращ се

на границата между временното и вечното. *Кога неправедно съдят човека пред лицето на Всевишния... няма Господ не види*¹²¹, казва Пророкът в своя вдъхновен и свещен плач.

Мем

*За какво би скърбил живеещият човек? Всеки да скърби за греховете си*¹²². Ти си попаднал в грях? Не изпадай в униние и недоумение. Нашето естество е заразено с греха и затова е нормално да ражда от себе си протиестествени грехи. Недъгът така естествено възбужда от себе си присъщите му влечения и изисквания в страдащото тяло, както и земята, подложена на проклятието на Твореца, ражда от себе си плевели. Никой не сее плевелите, те от самосебе си зачеват и растат; те са следствие и израз на болестта, с която е отровена земята. Заченати в беззаконие и родени в грях¹²³, ние съвсем естествено произвеждаме от себе си греха; произвеждаме го не за това, защото той е естествената наша природа, излязла непорочна от ръцете на Твореца, а затова, защото е нормален недъг на заразеното ни естество. Опитният земеделец не се поддава на униние и малодушие, когато види, че нивата му е покрита с плевели, а с търпение, постоянство и труд той ги скубе и изтръгва непрестанно. Когато `и дойде времето, пшеницата ще укрепне, ще покрие земята с гъста покривка, ще привлече всичките `и сокове към себе си и плевелите, на които не е дадено да укрепнат, ще отслабнат и по необходимост ще отстъпят място на добрия плод. Поведението на подвижника в отношението му към греха трябва да бъде същото, като това на земеделеца по отношение на плевелите. Не бива да униваме, да се удивляваме, да се ужасяваме, да изпадаме в недоумение, виждайки възникващото в себе си греховно многообразие, и да не считаме това явление за странно, защото: „Още от младостта ми множество страсти ме надвиват“¹²⁴, изповядва Светата Църква от името на всеки един от своите членове, тъй като до самата си смърт човек подлежи на влиянието на греха. В постоянно внимание над себе си ще трябва да изтръгваме проявите на греха още при техния зачатък в помислите и чувствата, за да не им позволим да укрепнат и да се развият. Ако поради нашето безделие или поради стечението на непредвидими или неотразими обстоятелства се случи да извършим грях на дело, то и тогава не бива да даваме място на отпускането, безнадеждността и отчаянието. Лечението с покаяние е всемогъщо, защото е лечение, което е преподадено от всемогъщия лекар - Бога. То изцелява от всички грехове и страсти. Пребиваването в смъртния грях и робуването на страстите е условие за вечна погибел.

Нун

Подвигът срещу страстта е тежък. Продължително и трудно е лечението и с покаяние. Необходимо е обаче да се встъпи в този подвиг. Необходимо е да се подложим на това мъчително лекарство, защото без него спасението е невъзможно. Всяка страст е престъпна любов. Тя е усвояване на някой от видовете грях. Само онези, които са отхвърлили от себе си игото на страстите и които са се покаяли искрено ще *влязат в града през портите*, в светия нов, небесен Иерусалим, *а отвън са псетата, магьосниците, блудниците, убийците, идолослужителите и всеки, който обича и върши лъжа*¹²⁵; извън този град е всеки, който е свързан със страстите и не е излекувал любовта си, защото там няма място за друга освен за заповяданата от Бога любов - любов Божествена. Друга любов не би могла да живее в прохладния, духовен и блажен пламък на райската светлина; за такава е приготвен друг пламък, пламък мрачен, горещ, но непрегарящ - пламъкът на ада.

*С пот на лицето си ще ядеш хляба си, докле се върнеш в земята, от която си взет. Проклетата да е земята поради тебе; с мъка ще се храниш от нея през всичките дни на живота си. Тръне и бодли ще ти ражда тя; и ще се храниш с полска трева*¹²⁶. Това определение произнесъл Бог над падналия човек и то не престава да се изпълнява във видимата вселена; не престава да се изпълнява и тайнствено в душата на всеки Божи служител. Наместо райските наслади на него му се предоставя възможността за покаяние. Земята изобразява целия човек, но най-вече сърцето му; тръните и бодлите са страстите; мъка е наречен плачът с всичките му разновидности и първоначални причини; а хляб - спасението. Този хляб се добива с пот на лицето, тоест с изключителен душевен и телесен труд, съпътстван от множество скърби и лишения. Подвигът на покаянието и борбата със страстите е предначертан пожизнено.

*Нека изпитаме и изследваме своите пътища*¹²⁷, защото Бог погледна към нашите дела, подложи ги на изследване и те се оказаха недостатъчни. *Ние се отметнахме и упорствахме; Ти не пощади*¹²⁸. Боже наш, Ти ни предаде на очистителния огън на покаянието, Ти устрои нашето външно положение така, че то да ни помогне да принесем удовлетворително, пълноценно покаяние; то е подобно на тежък гнет, под чийто натиск се извлича приятният сок на зрели ягоди и благовонни гроздове. *Нека възнесем сърце и ръце към Бога, Който е на небесата*¹²⁹, и да Му принесем цялостно покаяние. За да получи обаче то това достойнство, необходимо е да съединим плача и молитвата на сърцето с подходящ телесен подвиг и със съответните лишения, защото покаянието е невъзможно в недрата на наслаждението, отпускането и излишъка. Тези телесни подвизи и лишения в Писанието са наречени ръце.

Самех

Аз съм възкресението и животът, е казал Господ; който вярва в Мене, и да умре, поразен от смъртния грях, ще оживее¹³⁰ чрез Моето действие, което е действието на Живота. За вярващия в Христа е невъзможно да умре, той е невъзможно да умре от вечната смърт иначе освен чрез отричането си от Него. Отричането от Христа се извършва чрез устно изповядване, след което незабавно ще последва отричане на сърцето и на цялото същество. Това отричане се извършва и чрез живот, който е противоположен на завещания ни от Господа, както и чрез отчаяние, което пък е отхвърляне на вярата ни в Христа. Тъй казва Господ Бог: ето, Аз ще отворя гробовете ви и ще ви изведа, народе Мой, из гробовете ви и ще ви въведа в земята Израилева. И ще познаете, че Аз съм Господ, когато отворя гробовете ви и ви изведа, народе Мой, из гробовете ви; ще вложя във вас Моя Дух и ще оживеете; ще ви настаня във вашата земя - и ще познаете, че Аз, Господ, казах това - и извърших¹³¹. Ще ви дам ново сърце и нов дух ще ви дам; ще взема из вашата плът каменното сърце и ще ви дам сърце от плът. Ще вложя във вас Моя Дух и ще направя да ходите по Моите заповеди, да пазите и изпълнявате Моите наредби¹³². Не заради вас ще направя това, доме Израилев, а заради Моето свето име, което вие обезславихте у народите, където отидохте. И ще осветя великото Си име¹³³.

Какво би могло да бъде по-сигурно и по-радостно от това обещание? Само чрез такова обещание, дишащо със свръхестествена сила, можем да предвкусим съживяването. Ако ние възкръсвахме от греховната смърт чрез нашата собствена сила, безнадеждността на падналия в смъртен грях и умъртвен от него би била съвсем справедлива. Нашето благодатно битие ни се възвръща от нашия всемогъщ Творец, който при сътворението ни ни е дарил и с него, а не само с естествено битие. Когато Той ни е създавал от нищото, ние не сме могли да проявим свободна воля и да определяме с какво да ни дари. Това благодатно битие обаче сме загубили произволно. При тази загуба естественото ни битие се е извратило в непрестанна смърт. За да ни бъде възвърнато, от нас според Божията правда се иска да проявим свободната си воля, да пожелаем чрез искрено покаяние да възкръснем в благодатния живот.

Покаянието, бидейки израз на човешкото произволение, заедно с това е и израз на Божията воля. То не е човешко изобретение, а е дар Божий за човечеството. Тази естествена способност ни е дарена и се възбужда от всеблагия и премъдър Бог, за да можем ние, осъзнавайки зависимостта си от Него, да бъдем осенени от благодатта Му и нашите естествени действия да се

превърнат в благодатни и *Сам Духът Божий ходатайствува за нас с неизказани въздишки*¹³⁴. Покаянието преминава през цялото Свещено Писание. За него ни възвещава Старият Завет, проповядва ни се и в Евангелието в цялата си пълнота, в цялото си безкрайно изобилие. Синовете на Израилевия дом говорели в недоумение: „*Нашите престъпления и нашите грехове са върху нас и ние чезнем в тях: как тогава можем да живеем?*“¹³⁵ Господ заповядал на Своя Пророк да даде такъв отговор на тези думи: *Кажим: „ Жив съм аз, източникът на живота, казва (Адонай) Господ Бог: не искам аз смъртта на грешника, но да се отвърне грешникът от пътя си и да бъде жив. Върнете се, върнете се, с решително завръщане от вашите лоши пътища; за какво да умираете вие, доме Израилев? Защо да умираете произволно с вечната смърт, отхвърляйки покаянието? А кога кажа на беззаконника: „Бездруго ще умреш“, и той се отвърне от греховете си и върши съд и правда, ако тоя беззаконник върне залога, заплати за ограбеното, ходи по закона, не върши нищо лошо, - той ще живее, няма да умре. Ни един от греховете му, които е извършил, не ще му се спомни; той е почнал да върши съд и правда, той ще бъде жив.*“¹³⁶ Покаянието ни е дадено за очистване от всички грехове, без изключение, но то само тогава се приема от Бога и само тогава оказва спасително въздействие, когато греховете и греховния живот се изоставят решително, и биват заменени от богоугоден и праведен живот. Първата Евангелска проповед е била проповед за покаяние. Тя била възвещавана и от светия Предтеча на Спасителя, и от Самия Спасител - Богочовекът, а и от Апостолите Му. С покаяната проповед, на Църквата било наредено да прощава греховете по увлечение, колкото и пъти да се повторят¹³⁷, а при условие за изоставянето им, да прощава и смъртните¹³⁸. Обявено е, че грехът става господар на онези хора, които по необходимост се представят за праведни, но са отхвърлили от себе си лека на покаянието¹³⁹. Единствено покаянието създава такива праведници, които са угодни Богу и само чрез него може да се приеме и усвои Евангелието. „*Покайте се и вярвайте в Евангелието*“¹⁴⁰, ни казва и Сам нашия Господ Исус Христос. Покаянието изисква съдействие от човешката воля на Божията, защото възкръсването от греховната смърт е действие на волята Божия, чрез което Божието благоволение се излива върху онзи човек, който действа според указанията на волята Му, и е приел благото и спасително иго на покаянието.

Нека се подчиним на Божието призвание! Нека се доверим на Неговото обещание! Нека изпълним дълга си на раби и създания по отношение на Него, и Той - *верният Бог*¹⁴¹, непременно ще изпълни Своего велико обещание¹⁴². Но какво ни отвлича от истинското и решително покаяние? Нашето неверие. А

от неверието се поражда двоедушие; от него пък - слабост и неуспехи в делата Божии. „*Никой, който е сложил ръката си върху ралото и поглежда назад, не е годен за царството Божие.*“¹⁴³ „*Защото, който се съмнява, прилича на морска вълна, издигана и размятана от вятъра; такъв човек да не мисли, че ще получи нещо от Господа. Човек двоедушен във всичките си пътища е неуреден.*“¹⁴⁴ Нека отхвърлим неверието, да повярваме в Евангелието и да явим вярата си чрез дела¹⁴⁵, нека се покаем.

Аин

„*Не се пада вам да знаете времената или годините, които Отец, небесният наш Бог, е положил в Своя власт*“¹⁴⁶, отговорил Господ на въпроса на Апостолите, които любопитствали да узнаят времето, когато Господ ще възстанови царството Израилево. Скрито е от човешкото познание времето на видимия свят, часът и денят на неговото преобразяване; скрито е от всеки човек времето на неговото странстване, денят и часът на преселението му в задгробната област; от всеки каещ се е скрито времето на неговото покаяние, денят и часът, в който то ще се увенчае с благовестие за окончателно опрощение на греховете, с несъмненото за сърцето чувство за освобождаване от оковите на греха и страстите, с венеца на познаваемото от цялото човешко същество осеняване с Божията благодат. Благодатта Божия, която, осенявайки каещия се, разрушава царството на греха в него и въдворява там Божието царство, превръщайки в реалност залога за придобиването на вечните блага - залог, който е бъдещото венчание с блаженството и който сам е блаженство.

Срокът за покаяние се назначава на всеки каещ се от Бога според Неговия всесвят и неведом съд. За някои той продължава дълги години, а за други - само няколко часа. Едни претърпяват *теготата на деня и жегата*¹⁴⁷, а други се трудят съвсем кратко в лозето на Сина Божий.

Продължителният срок на покаянието е изобразен живо- писно в предобразната сянка на Стария Завет чрез четиривековното робство на израилтяните в Египет и чрез седемдесетгодишния вавилонски плен. С египетското робство се обозначава състоянието на християнина, който е предназначен да угажда Богу, но бива задържан от света, за да му служи, а с вавилонският плен - вразумяващите наказания за греховете, извършени в посветения на богослужение живот. Когато израилтяните излизали от Египет, те по Божие повеление измолили от египтяните много злато и сребро. По същия начин, напускайки постепенно живота по плът, божият служител изнася със себе си скъпоценното опитно познание за значението на света, за

грехопадението на човека, за действието на греха в него и за въздействието върху му на отпадналите духове. С това повеление, дадено на израилтяните, се обозначава мъдрото Божие промишление, че дори и най-злото по отношение на християните ще се превръща в добро, защото ще има за цел Божието благоугождение.

*Заради греховете Ви, с които съгрешихте пред Бога, ще бъдете отведени пленници във Вавилон*¹⁴⁸, е написал по Божие внушение и от Божие лице пророкът към иудеите, които Навуходоносор, Вавилонският цар, преселвал от Иерусалим във Вавилон. *Като влезете във Вавилон, вие ще стоите там много години и дълго време, дори до седем рода, а след това аз ще ви изведа от там с мир. Защото Моят Ангел е с вас и той е защитник на вашите души.*¹⁴⁹ Но и в това време, в което подвижникът очевидно е изоставен от Бога, в което Бог очевидно е *закрил Себе Си с облак, за да не достига* до Него *нашата молитва*¹⁵⁰, молитвата на бедстващия Израил; във времето, в което Божият народ видимо е поразен със слепота, отритнат, направен *смет и гнусота сред народите*¹⁵¹, т.е. предаден на страстите и демоните; в същото това време на изоставяне и наказания Божията благодат не ни изоставя и макар и скрита от нас, тя не прекратява своето действие. Тя е, която осигурява преуспяване на Божия служител. Без да обръща внимание на успехите, особено в началото, Божия служител се бори с вълните и бурите на сърдечното море и намирайки се ежечасно в опасност да загине в кипящата бездна, той изостря силите си, учи се на изкуството да се сражава с греха, да снизхожда в дълбините на смирението и там да придобива съкровището на духовните разум и чувство, а чрез тях - да се възнесе към небето.

Раби Божии, не унивайте и не се отпускате в подвига на благочестието! *Градете къщи в страната на вашия плен и живеете в тях, садете градини и яжте плодовете им; вземайте си жени и раждайте синове и дъщери; и на синовете си вземайте жени и дъщерите си омъжвайте, за да раждат синове и дъщери, и размножавайте се там, а не се намалявайте.*¹⁵² *Ония, които страдат по волята на Бога, нека предадат Нему като на верен Създател душите си, правейки добро.*¹⁵³ Раби Божии, когато по Божие допущение ни нападне зло, отвън - от хората, или отвътре - чрез възбудата на страстите, предайте се на волята Божия и се окрилявайте и укрепвайте чрез вярата си в Него. В това блажено време полагайте най-грижливо внимание към богоприятните добродетели. Както обработената с железни сечива и подобрената чрез гниещи вещества земя става по-плодородна, така и сърцето, обработено чрез скърбите и напоено чрез смирението, е по-способно на възвишени добродетели. Времето на това изпитание е време, в което Бог си е

спомнил за нас. Това е времето, в което Той изгражда душите ни. Блажен е не само този, който без вина бива подлаган на изкушения¹⁵⁴; но блажен е и онзи, когото Господ наказва за греховете му и утеснявайки го чрез скърби, изтиква го от широкия път и го поставя на пътя на *Своите наредби*.¹⁵⁵

Тази дълбока и утешителна тайна на Божията грижа за нас ни се разкрива чрез Боговдъхновеното Свещено Писание.

Пе

Когато израилтяните излезли от Египет, те се отправили към бреговете на Червено море и към обширната Арабска пустиня. Фараонът, египетският цар, разкайвайки се, че ги е пуснал, пожелал да ги залови и отново да ги върне в робство. Той тръгнал подире им и ги настигнал при морето. Но Бог устроил за израилтяните път посред водите, а Фараона и многобройната му войска залял и потопил.¹⁵⁶ Израилтяните навлезли в пустинята. Там ги посрещнали най-различни лишения и напасти, които те трябвало да преодоляват с вяра, защото само Божията сила можела да ги преодолее. Там, в планината Синай, Бог им дал закони и наредби за граждански и частен живот. В подножието `и, разбойническото племе на амаликитците възнамерявало да прегради пътя на избрания народ към Обетованата земя.¹⁵⁷

Между Египет и Палестина се простира обширна пустиня, по която се скитало номадското семейство на Измаил. Бог не избрал най-краткия път през нея за Своя народ, а го повел по най-дългия и най-трудния, нагърбвайки го с продължително странстване из пустинята. Такъв живот е необходим, за да се изтрие от паметта животът в Египет и от сърцето египетските навици, та да не бъдат привнесени те в Обетованата земя, защото са чужди на нейните жители. Походът на Фараона след израилтяните изобразява пристрастията на изоставилия света човек. Те се усилват и правят всичко възможно, за да го върнат обратно. Лишенията и скърбите, които посрещнали израилтяните в пустинята, са тези лишения и скърби, с които е изпълнен животът на подвижника. В такъв живот Бог действено преподава своя закон на подвизаващия се, пренасяйки го от книгите в душата му. В пустинята подвижникът се научава на такова поведение и такива обичаи, които му позволяват да пази ненарушим Божия закон. Първия народ, който посрещнал враждебно израилтяните и се опитал да не ги допусне до обещаното им от Бога наследство, били дивите синове на Амалик. Под неговото име светите Отци разбират помислите, мечтанията и плътските чувства. Сластолюбие и сладострастието са сред първите, които влизат в битка с Христовия воин, който е встъпил в редовете на иноческия полк. Израил посрещнал Амалик със

своите избрани воители под предводителството на Иисуса, а Моисей, законодателят на целия израилски народ, съпроводен от първосвещеника Аарон и от Ор, съпруг на пророчицата, която била сестра и на законодателя, и на първосвещеника. Възлязъл на върха на високия Хорив, за да помогне чрез молитвите си на Израил, който се сражавал в подножието на планината. Когато Моисей въздигал ръцете си към небето, надделявал Израил, отпуснел ли ги - Амалик. Забелязвайки това, Аарон и Ор поддържали ръцете му постоянно въздигнати, докато най-сетне към залез слънце Иисус надвил Амалик и извършил страшно кръвопролитие сред обърканите му войски. Упорито протегнатите кръстообразно ръце на Моисея изобразяват тайната за победата над плътските желаня - разпъването на плътта. Това разпъване се съпровожда и от кръвопролитие, защото не само плътта, но и кръвта не може да наследи царството Божие.¹⁵⁸ Разпъването и кръвопролитие се извършва от новопостъпилите монаси с помощта на църковните тайнства, подробната изповед за всички греховни прояви и църковните и килийни молитвословия като че с помощта на първосвещеник Аарон. Те се извършват с помощта на поста, бденията, коленопреклоненията и пр. благочестиви усилия като че с помощта на Ор, родственик на Моисей и Аарон чрез съпругата си, Божията пророчица.

Подражавайки на боговдъхновения законодателят на израилтяните, издигнал след победата над Амалик олтар и принесъл жертва Богу, създай и ти тайнствен олтар, казват Отците¹⁵⁹, в душата си и принеси върху него непрестанната жертва на славословията и молитвите. Познай, че *Господ е твое знаме* и че *Той ще воюва против Амалика от род в род*.¹⁶⁰ Твоят подвиг е необходим. Той е действителен израз на волята ти. Но знай, че победата над Амалик и всички останали чуждоплеменници се извършва само със силата на Царя на царете - Бога. Той дарява спасение само на тези, които искрено желаят да го получат.

Цади

Топяла се цял живот под игото на своето безплодие праведната Сарра, съпруга на великия праведник, патриарха Авраам. Въпреки множеството Божии обещания, че тя ще дари Авраама с многочислено потомство, безплодието и не я напускало. Остаряла вече светата жена, умряла в нея способността за чадородие, но точно в това време обещанието отново се подновило, като категорично бил посочен и едногодишният срок, в който тя щяла да добие син. Това обещание произнесъл Сам Бог, явявайки се на Авраам и Сарра при Мамврийския дъб под образа на човек, съпроводен от два

Ангела, които на вид били като мъже. То се сторило на Сарра така невъзможно, че тя, чувайки го, се разсмяла. Господ я изобличил и отново го потвърдил, като за доказателство се позовал на всемогъществото на Божието слово. На Сарра се родил свет син - Исаак. В радостта си тя казвала: *Смях ми стори Бог; който чуе за мене ще се (възрадва с мене "рус") разсмее. Кой би рекъл на Авраама: Сарра ще кърми деца? Защото родих син в старините (си "рус") му.*¹⁶¹

Чрез Сарра тайнствено се изобразява душата, която винаги е вярна на Божия закон. Но подвигът на покаянието е необходим и за такава душа, защото поради греховността, с която е заразено цялото човечество, и тя често се топи, надвивана от страстите и предавана на недоумение и незнание по отношение на Божията милост, себе си и своето спасение. И такава душа често и задълго остава пред заключените врати на чертога, в който са безстрастието и светостта.¹⁶² Тя усърдно се моли, пролива сълзи и чука някак с ръцете си по тях, с помощта на различните подвизи и добродетели. Безнадеждността я овладява. Тя вече вижда в себе си окончателното изтощение на способностите и живота си; признава, че благодатното състояние не е плод на нейните усилия, и тогава най-неочаквано вратите се отварят. Женихът Христос се явява в неописуема слава, в неизречимата светлина на Божеството, и приема в обятията Си Своята невеста - душата, изнемощяла от страданията на подвижничеството и доказала по този начин своето постоянство, дълготърпение и вярност. Тогава плачът я напуска и изчезва, забравят се напълно въздишките и всички останали видими изражения на скръб и печал и душата се потапя в безкрайността на Божеството, потъва във вечното блаженство. Вкусила свръхестественния живот, тя като че загубва своя. Загубва този живот, който заедно с това е и смърт и без да престава да съществува, заживява нов, друг живот - безкраен, обилен и всеобхватен. Състарила и измъчила се в безплодието си, но най-сетне родила духовния плод свръх очакванията си, тя подобно на Сарра изрича: *Смях ми стори Бог*, т.е., неочаквано ме дари с неотнемаща се радост - венчание с вечната радост. *Подновява се като на орел моята младост*¹⁶³, повяхнала в грехове и страсти. Моята плът като плътта на Нееман Сириец стана подобно плътта на младенец, след като се потопих в Иордан на Божествената благодат.¹⁶⁴ Умът ми получи самостоятелност и не се увлича вече от многообразните лъжи на злохитрата и суетна злоба. Той се усвои от Бога, прилепи се към Бога, задълбочи се в Бога и пребивава неотстъпно в Бога.¹⁶⁵ Ти сигурно ще попиташ: По какъв начин се извърши това дивно преобразяване? На този въпрос светите Отци наставляват да се отговаря така: „В Писанието е казано:

*Дух Светий ще слезе върху ти, и силата на Всевишния ще те осени*¹⁶⁶. Където има съшествие на Светия Дух, недей търси естествен закон и порядък. Всесилен е Светият Дух и ти не се учудвай, ако Той осъществи в теб невъзможното, ако превърне в победител ума, който досега е бил побеждаван. Утешителят, *Който иде отгоре, Той е над всички*.¹⁶⁷ Той ще те постави за господар над движенията на естеството и над бесовските внушения¹⁶⁸.“

„Ако измолваш чрез молитва нещо от Бога, а Той се бави и не изпълнява молбата ти - не скърби за това: ти не си по-умен от Него. То става или защото настроението на сърцето ти не отговаря на измолваното, или защото не си достигнал необходимото ниво, за да получиш този дар. Ние не бива да се стремим към многото преждевременно, за да не би да злоупотребим с Божия дар, ако го получим прибързано. Всичко, което е получено лесно, лесно се и губи. Докато всичко, което е придобито със сърдечна болка, внимателно и грижливо се съхранява¹⁶⁹. Поради тази причина Бог най-напред ни подлага на изкушения и изнемога, а едва след това снизвежда даровете Си. Слава на Господа, който ни доставя наставление и здраве чрез сигурното си лечение¹⁷⁰.“

Куф

Спасителен за нас и убийствен за греха е споменът за смъртта, родена от греха. Този спомен е действен и срещу съгрешенията, и срещу греховните недъзи. Той ни възпира от изпадането в явни прегрешения или противозаконни постъпки и разстройвайки прелъстителните мечтания, рисувани ни от страстните помисли, притъпява жилото на страстите, обуздавайки по този начин тайно живеещия в душата ни грях. Този спомен предпазва нашия подвиг от високоумието и превъзнасянето, към които падналият човек е така склонен и в които попада дори и поради благодатната си одареност. Той задържа душата ни в постоянна боголюбива тъга, огрижвайки я с мисълта за неизбежния Божи съд, припомняйки и множеството грехове, извършени било съзнателно, било несъзнателно в попрището на земния и живот. Той ни прави хладни към всяко суетно и преходно светско занимание, поощрява ни към всички благочестиви упражнения, чрез които се подготвя и устройва блаженството във вечността. При настъпването на нощта той ни казва: „Не бързай да се предадеш на съня. В гроба ще успееш да му се наситиш. Пролей топли сълзи с молитва пред Бога. Постарай се да Го склониш на милост към теб със смирение, коленопреклонение, обилни сълзи и молитва. Постарай се да облекчиш с искрено покаяние бремето на греховете, което тегне на раменете ти. Не се знае дали денят, който ще последва след тази нощ,

ще ти принадлежи. Може би именно тази нощ смъртта неочаквано ще се прокрадне до одъра ти и ще те похити така, както е похитила мнозина. Тя преселва човека в далечна страна, в друг свят. Там и покаянието, и молитвата, и сърдечната болка не ще ти принесат вече никаква полза, а тяхното безплодие ще се съпровожда от вечните мъки.“ При настъпването на деня споменът за смъртта отново застава до подвижника и предлага на вниманието му изречение от Писанието: *Не казвай на (нуждаещия се "рус.") приятеля си: „Иди си и дойди пак, и утре ще ти дам“, кога имаш при себе си. И не изключвай от числото на нуждаещите се себе си, нуждаещ се най-много и най-вече от покаяние. Не казвай на дошлия при тебе покаен помисъл: „Иди си и дойди пак, и утре ще ти дам. (Защото не знаеш, какво ще роди утрешният ден.)*¹⁷¹ Споменът за смъртта ни принуждава да побързаме да извършим без пропуски всички Божии заповеди, защото срокът на нашето земно поприще е скрит от нас, а загубеното време е невъзвратимо. Загубено е доброто дело, загубен е подвигът, загубено е и въздаянието.

*Кажу ми, Господи, моя край и какво е числото на моите дни*¹⁷². Кажу, обясни ми, с какви мерки и с какви изчисления Ти измерваш, изчисляваш и определяш моя живот? Аз бих желал да предузная края си, та да извлека от пребиваването си в този свят, от странстванията си из тази лъжовна пустиня възможно най-голяма полза за себе си, без да загубя напразно или в своя вреда нито един ден - нито един час. Мярката на човешкия живот на земята и на дните му е кратковременността, мигът. Те са една малка и незабележима чертица върху необятните скрижали на вечността. Получава точни сведения за своя край само онзи, който го очаква непрестанно - всеки ден и всеки час. Той узнава срока на своя земен живот, той води правилен отчет на дните му, защото е разбрал, че този живот е неспиращо нито за миг движение, при което бъдещето непрекъснато става минало, а миналото непрекъснато потъва като в гроб в несъществуващото. Постоянното движение не позволява на какво състояние да добие трайност и постоянство: всичко идва по реда си, изменя се и отлита. Настоящото е граница, която се движи непрестанно, граница неуловима, граница - между миналото и бъдещето. Върху нея бъдещето непрестанно се превръща в минало. Истински е оценил земния живот този, който нито за миг не изтощава с нея вниманието си, нито пък привързва там сърцето си, който не се оставя да бъде подлъган от прелестите и суетата, и, като не е приел непостоянството за постоянство, непрестанното и неопределено движение за положително и който непрекъснато се ръководи и действа като чужденец, който употребява земния живот единствено за да изучи и се подготви за истинския, вечния, небесния.

*Векът (съставът "рус.") ми е като нищо пред Тебе*¹⁷³, изповядва пред Бога, от името на всички хора Неговият свят Пророк. Моето тяло не е някаква неизменяема и самостоятелна същност: то е странно съединение на стихии по неизвестни за мен закони; то е някакво непонятно за мен явление, започващо с раждането или зачатие, преминаващо от състояние в състояние и завършващо със смъртта. Аз не зная кога и как съм оживял за съществуване. Не зная каква сила ми дава живот и ме извиква към битие от небитието. Не зная и каква сила развива животът, превръща младенца в дете, детето в юноша, юношата в мъж. И защо тази сила до някое време се развива, а след това започва постепенно да отслабва, докато накрая съвсем изостави тялото и то се разсипе в прах? Каква е връзката между тази невидима сила и нашето видимо тяло? Не знам и какво представлява душата ми. Нейната същност е толкова непонятна за мене, колкото и същността на тялото ми. Силите и способностите, които доказват нейното съществуване са очевидни. Собственият ми опит ми разкрива, че тялото ми е по-нисшата част от моето същество, че то в своите най-висши сили и способности е само оръдие на душата. Оказва се, че аз и по душа, и по тяло съм неизвестен и непостижим за себе си. Моето съществуване на земята е предшествано от небитие, а краят му има вид на окончателно унищожаване. *Векът (съставът "рус.") ми е като нищо пред Тебе.*

До моето раждане майчината ми утроба е служила за тъмница на душата и тялото ми, а след това тялото служи на душата ми за тъмна майчина утроба. Раждам се за вечен живот със смъртта на тялото. Какво означава земният живот на човека? Той е сянка на живота. Стъпало или преддверие към истинския живот. Той е странстване и пътешествие, еднакво кратко и едно за всички по отношение на вечността. Всички числа се изравняват и уеднаквяват въпреки различията си веднага щом застанат пред безкрайната величина и се сравнят с нея.¹⁷⁴

Нямам никаква собственост на земята и немога да имам. Всичко ми се предоставя временно за да го поддържам и ми се отнема със смъртта. Наследявам чуждото, а каквото сам придобия - загубвам. И то не тогава, когато аз поискам, а както се случи. Всичките земни вериги, окови утесняващи, възлагани от естеството и закона, се разкъсват безпощадно от смъртта. И то отново без моето знание и съгласие, а най-често против волята ми, неочаквано и като че ли ненавременно. Аз съм като гост между земните предмети и отношения. Наскоро попаднах между тях, наскоро ги забелязах, наскоро и ще си отида, ще си отида безвъзвратно и никога повече не ще ги видя. Покривалото, което моето раждане току-що отгърна, със смъртта отново

ще ме покрие и ще ме раздели завинаги от тези, които аз след толкова много векове познах.

Защо се прилепих с цялата си душа към земята и към моето положение на нея така, като че ли съм неин постоянен жител? И защо аз не за това искам да мисля, а за живота във вечността? Защото това изобличава слепотата на ума и сърцето ми; изобличава моето самопрелъстяване; изобличава ме с това, че аз съм поразен от греховен недъг, поразен съм от вечната смърт в средоточието на моето същество. Дълбоко е човешкото падение! И море от сълзи не е достатъчно, за да бъде оплакано. В тази пропаст нашият Господ протяга към нас за помощ достигащата до дъното и всемогъща Своя ръка, но изважда и възвежда на небето само тези, които пожелаят да се спасят и да станат Негови ученици. Посочвайки към света на заблудите и вечно губещите слаби човеци, посочвайки към убийствената греховна зараза, действаща вътре в нас, Господ възвещава: *Тъй, прочее, всеки от вас, който се не отрече от всичко, що има, не може да бъде Мой ученик. Ако някой дохожда при Мене, и не намрази баща си и майка си, жена си и децата си, братята и сестрите си, та дори и самия си живот, той не може да бъде Мой ученик; и който не носи кръста си, а върви след Мене, не може да бъде Мой ученик.*¹⁷⁵

Реш

Веднъж един от великите пустинници бил посетен от свои възлюбени братя. Те го заварили да плаче и го помолили да им разкрие причината за плача си. Дълго умолявали те преподобния и той дълго отговарял на въпросите им с мълчание. Накрая казал: „Стоях с духа си близо до разпънатия Господ така, както някога са стояли Богородица и любимият Му ученик. Стоях и плачех. Бих искал завинаги да остана там и да плача.“¹⁷⁶

А до кръста Господен стояли като представители на висшата човешка святост и чистота Приснодевата Богородица и девственикът Йоан. Неподправената човешка добродетел свидетелства за това, че тя цялата е в Христа и че според земното си положение тя се доближава до онова страдание, което Богочовекът избрал за Себе Си на земята. Но до кръста имало и покаяние. Представител на покаянието била Мария Магдалина, от която Господ изгонил седем бяса¹⁷⁷; там бил и разбойникът, разпънат отдясно на Господа¹⁷⁸. Грешници, нека се ободрим - и за нас има място до кръста Господен! Посочено ни е и е отредено и на нас място от великото човеколюбие на Господа. Той се е възплътил за спасение на грешните¹⁷⁹. Той претърпя мъчителни изпитания и кръстна смърт за грешните¹⁸⁰. Да поплачем

при кръста Господен! Ние имаме две причини за обилните си сълзи и двете са напълно достойни за тях. Когато повдигнем погледа си нагоре, пред него е нашият Господ, разпънат за нас, сведем ли го - пред нас е тъмната и необятна бездна на греховността ни.

Стоя с вкаменено сърце пред това двойно зрелище и разбирам, че плачът трябва да бъде мое достояние, мое постоянно упражнение - но аз не го притежавам. Хлад и равнодушие ме владеят. Необходими са ми учители за него. Кой ще ме настави, кой ще го вложи в сърцето ми? Сам Господ наставлява и всички благоугодили му човеци, защото те чрез плач са влезли в жителство угодно Нему. Плачът обича да пребивава в усамотилото се сърце. Прогони оттам суетните грижи и пристрастия, и той сам ще се яви. Чрез него разкрива Своето присъствие в християнина и Духът Божий, вложен в нас при светото ни кръщение; чрез него и душата се оживява за духовните усещания така, както и раждането на всеки младенец се предшества от плача му. Плачът - това е началото на живота.

Господи! Боже мой! Ти си ублажил плача и си обещал чрез него утешение¹⁸¹. Дарувай и мен с този блажен и утешителен плач. Но как би могъл плача да бъде блаженство, след като е следствие на нещастие, как би могъл да бъде утешителен, бидейки естествен плод на огорчение, ако не бе проникнат от благодатното въздействие на заповядания от Тебе покаен плач? Такъв плач се поражда от нищетата на духа подобно на дъжд, изливащ се от сгъстилите се облаци. А нищетата на духа се явява от зрението и съзнанието за греховете и собствената ни греховност.

Господи! Боже мой! Дарувай ме със зрение за греховете и греховността ми; дарувай ме със зрение за прегрешенията, които извършвам с помислите, с чувствата, с думите и делата си; дарувай ме със зрение за моето падение, падение общо за цялото човечество и служещо за източник на всички човешки прегрешения. Отстрани от мене моя повърхностен и хладен поглед върху бедственото ми състояние, защото така аз продължавам да мисля, че живея безгрешно и че не се нуждая от покаяние. Дарувай ме с правилно зрение, което да ме въведе в съответстващ на греховете ми живот и да пробуди в мен плача. Дарувай ме да застана с цялото си същество до Твоя кръст. Дарувай ме да стоя неотстъпно там чрез постоянната памет и чувството за него. Дарувай ме да заплача и да плача до кръста Ти.

Уви, Господи! Ти си на кръста, а аз се топя в доволство и наслади. Подвизаваш Се за мене в страдания, висейки между небето и земята; пронизан Си с гвоздеи; прободен с копие; Ти целият Си изтерзан от мъките, предшестваха разпятието; увенчан Си с трънен венец и увенчан, Ти се възкачи на престола на победата и господството - на кръста; от този престол с прикованите Си ръце ти свърза въздушните духове, а с прикованите Си крака

победи смъртта. Аз пак лежа в леност и разслабление, търсейки навсякъде и във всичко спокойствие, избягвам лишенията и разпятието, пребивавайки във вечната смърт. Ти, разпънатият и издигнат на кръста, Ти, извършващият в мъки изкуплението и възраждането на хората, непрестанно си обсипван с обиди и насмешки от прославлените и силните на земята, злословен от целия народ, народ заслепен, обезумял и обхванат от злоба: а аз се старая да долавям суетните похвали и подобрения и ги жадувам ненаситно; лишен от тях и предал се на скърби, аз кипвам от неудържима ярост, когато до ухото ми достигне дори само една, макар и най-нищожна обидна дума. На Своя кръст Ти непрестанно изпълняваш волята на Своя Отец и Своята Божествена воля, единна с волята на Отца, подчинявайки Божествената Си воля на волята на страдащото човечество; а аз се стремя постоянно да удовлетворявам повредената си воля, воля враждебна на Божия закон, и упорито я защитавам, препирайки се с ожесточение и гняв за нея. Страдайки на кръста, Ти се молиш за Своите мъчители, за убийците Си; за облекчаване вината на злодеите, Ти изтъкваш тяхното незнание: а аз, ползвайки се от благоденствие, непрестанно роптая, изразявам недоволство и с огорчение воювам не толкова срещу недъзите си, колкото срещу своите приятели, подлъгван от порочното си сърце и от въображението си. Умирайки на кръста, Ти предаваш Своя човешки дух в ръцете на Отца, въпреки че имайки еднакво достойнство с Него, Ти имаш и еднаква власт над човешкия си дух; въпреки че като човек Ти си приел власт от неслитно съединеното в Теб с човешкото Божествено естество, власт да положиш и да приемеш душата Си: а аз, помрачен от плътско мъдруване и неверие, търся във всички житейски случайности начин да устроя себе си чрез немощния си разум и съображенията си, според съображенията на своето плътско мъдруване и лукавство. Аз не желая да се предам на десницата на моя Бог, не желая да я призова на помощ, въпреки че тя, всесилната, ме обхваща и държи пълновластно отвсякъде. Когато един от воините, представляващ враждебното на Бога човечество, пронизал с копие Твоето свято тяло, изоставено вече от душата, тогава то, умрялото Твое тяло, продължаващо да живее в Бога и да чудотвори, източило от себе си струя кръв и струя вода. Водата Ти си дал, за да се умият враговете Ти, а кръвта, за да им бъде питие; изтерзаното Ти тяло им се предложило като заклана и приготвена за употреба храна. Всемогъщи и Всеблаг, в същото време, в което хората се изтощавали в злодеянията си над Тебе, Ти изцяло Си Се изтощил за тяхното спасение. Отдал Си им Се целият, за да превърнеш враговете и убийците Си в Свои синове и приятели, за да ги избавиш от вечните мъки в адската пропаст и за да им доставиш вечно и блажено жителство в небесните селения. Още преди да Те разпънат, Твоите мъчители свалили от Теб одеждата Ти и Те оставили в голота. Ризата Ти те разкъсали и разделили помежду си, а за

несъшития хитон, привлякъл вниманието им, те хвърлили жребие. В голота Те издигнали на кръста. Всичко, всичко Свое Си оставил на човеците, а те като че ли изчерпали докрай Твоята благост. Това станало според волята Ти. Въпреки че действали свободно и по собствено желание, те били нейно оръдие според безкрайната Ти мъдрост и безграничната Ти власт.

Господи! Боже мой! Дарувай ме да разбирам значението на Твоя кръст; привлечи ме към него и към Твоите съдби; възпламени в мен кръстната любов; помогни ми да се отрека в подножието на кръста Ти от порочното си пристрастие към света и към мен самия; отвори очите ми така, както Си сторил това с блажения разбойник, за да мога да видя в Теб Господа и своя Бог; изпрати плач в сърцето ми, за да мога неспрестанно да оплаквам кръста Ти; изпрати ми молитва, за да мога разпънат на нея от дясната Ти страна, да пребивавам с цялото си същество в постоянен стремеж към Тебе и упоен от Твоята памет, да забравя дори и за съществуването на света и за греха, владеещ в него; изчисти с изтеклата от реброто Ти вода сквернотата на моите душа и тяло; нека ръцете Ти, разпънати на кръста, да приемат мене, заблудената овца, в обятията на Твоето Божество. Допусни ме до Своята дивна трапеза и нахранвайки ме със Своята всесвятата плът, напоявайки ме с всесвятата Си кръв и изпълвайки ме със Своя Дух Свети, съедини ме със Себе Си навеки.

Шин

Господи! Боже мой! Ти дойде на земята в смирения образ на роб, в унижения образ на Своего немощно създание - човека. Слезе на земята, за да спасиш погиналото¹⁸², за да приемеш върху Си убиващата го язва и да я унищожиш чрез Себе Си¹⁸³. Ти подробно разкри на човеците Божиата воля чрез заповедите и учението на Евангелието; принесе Се в умилоствителна жертва за престъпното човечество; удовлетвори Божието правосъдие; премахна преградата¹⁸⁴, която пречеше на Божиата благодат да се излее в безкрайното си изобилие над човеците. Ти отново ще дойдеш, ще дойдеш като Съдия на вселената и в непростъпната Си Божия слава ще поискаш от човеците отчет за това как те са употребили Твоите благодеяния. Ще станат от гробовете си всички човешки поколения, оживени от Твоя творчески глас и заповедта Ти¹⁸⁵; ще застанат пред Тебе в неизброим сонм, ще застанат в страх и в трепет, ще застанат на съд небивал и неповторим, защото такъв съд никога не е имало и никога повече не ще го има. Никой не ще се отклони от него. Всички ще бъдат повлечени от непреодолимата му сила. На този съд не ще са необходими следствие, улики, взаимни обвинения и оправдания; там не ще

бъде възможно никакво недоумение, защото лукавството, отричането и лъжата не ще имат нито успех, нито място. Съдията според неограниченото Си съвършенство вижда всички човешки тайни и всички човешки съгрешения се пазят без ни най-малък пропуск в паметта Му, като да са записани в книга. Защитник и обвинител на всеки подсъдим ще бъде съвестта му, внезапно изцелена от слепотата, от очарованието на греха и надарена с най-изтънчено самонаблюдение. Огромният съд ще се произведе с бързина и удовлетворителност, съответстващи на съвършенството на Съдията. Присъдата ще бъде решителна. Тя ще определи участието ни навеки. Живите, разумни съсъди Божии ще се възнесат на небето за вечно блаженство, а живите плевели, разумните и свободни съсъди, които прозволно са превърнали себе си в оръдия на греха, ще бъдат хвърлени в огнената пещ, която гори и не изстива през цялата вечност.

На този съд сред неизброимото множество от хора ще застана и аз. Какъв ли запас от мисли и думи, какъв ли отчет е приготвен за мене? Какво ще кажа за себе си, за своя земен живот? Всяка мисъл и всяко слово ме напускат дори само от представата на моето слабо и немощно въображение за този нелицеприятен и страшен съд, за това, че щом пристъпя, и ще попадна изцяло в неограничената власт на Съдията. Моето земно странстване завърши и сега съм като безумен, като обезумял. Отнети ми са най-напред разумните мотиви и способността ми за действие е в съмнение, след това ме напусна повърхностното знание, а най-накрая се разколеба и дейността ми заедно с неразделно свързания с нея поток от мисли, произлязъл от произволните съгрешения по увлечение. Съборени са те, извратени безвъзвратно от смъртния грях. Та това е най-голямата част от моето земно странстване! Едва когато се отклоних от истинското християнство в далечно и страшно разпътство, след тежките сътресения и продиводействия с небивали усилия или може би поради неизречимата милост Божия, аз узнах подробно и точно значението на християнството и истинските задължения на християнина. Това познание ме довежда в недоумение и ужас. Чрез свето кръщение, независимо от мене и неразбирайки това, в свещения храм величествен като небето, аз встъпих в християнството. Почти толкова независимо и неразбираемо от мен аз попаднах в страшната пустота вън от този храм. Това преобразяване извърши животът според стихииите на света, животът, враждебен на християнството, животът, който днес цялото човешко общество живее, или в краен случай по-голямата му част или поне цветът му. Виждам себе си на широкия път, водещ към погибел. Виждам се окован в навиците, обичаите и греховните си привички като в железни вериги. Виждам се като мъртвец, който отдавна лежи в ковчег и гроб и разнася миризмата на тлението.¹⁸⁶ Камък е повален върху гроба. Ожесточено е подобно камък сърцето ми.

Господи! Боже мой! Единствено Ти, Всемогъщият, можеш да ме спасиш. Всеблаг и Всемогъщи, спаси ме! Поднеми ме от този напразен път, водещ към страната на чуждоплеменния град¹⁸⁷ и служещ на греха, и ме постави на пътя към Твоето царство¹⁸⁸. Аз Те изоставих, Ти ме привлечи! Скитам се сред безплодни и каменисти планини, пресичани от свирепи вълци, сред сипеи и пропасти; изгубих силите си; измъчих се от глад и жажда; покрих се с бзбройни рани и стигнах до крайна изнемога. Ти, слезлият от небето на земята заради мене, вземи ме на раменете Си и ме причисли към стадото Си. Аз умъртвих себе си с безумито и греховете си. Ти, бидейки източник на живота, а и самият живот, оживи ме с жителните Си струи. Кажу ми на душата ми, топяща се в мъка и безнадеждност, тези утешителни и пресладки слова, които си казал на Марта, сестрата на възкресения от Тебе Твой приятел Лазар: *Брат ти ще възкръсне*¹⁸⁹. Укрепи немощното ми мъдруване, защото то поради немощта си се осмели да противоречи на Тебе, Всесилния, да противопоставя възражения за възкресението на мъртвеца на Тебе, за Когото всичко е възможно. *Господи, моят мъртвец мирише вече, защото е от четири дена*¹⁹⁰, казвала Марта на Спасителя на света за умрелия и погребан Лазар. Подобно рязъсждение ще чуем от душата, която се е научила на вяра само от Писанието¹⁹¹, но все още не се е сподобила да получи от Бога жива вяра, вяра Божия¹⁹². Ти, Спасителят на света, Си отвърнал на колебливото съмнение и недоумение на Марта с думите: *Ако повярваш, ще видиш славата Божия*¹⁹³. Всеблаг, Ти Си нарекъл Своя слава възкресението на човешките, защото то е и повторното им сътворение, в което Ти, Спасителят на света, се явяваш като техен Творец и Бог. Ти ни сътвори от нищото. Възкресяваш ни от разпадналия се прах; възкресяваш ни в чудна, нетленна и нова твар; възкресяваш ни в нашето собствено естество и заедно с това в естество изменено, претопено в огъня на тлението, от състояние плътско в състояние духовно¹⁹⁴. Спасителю мой! Дай ми вяра, вяра жива, доказваема с дела, с цялостно поведение, за да мога да стана способен за възкресение в духа си. Възкреси ме, Боже мой, в тайната на душата ми. Оживотвори ме с Твоя Дух Свети; възкреси ме с истинско, спасително възкресение. Възкреси духа ми с онова възкресение, което се извършва чрез осеняването на човешкия от Божия Дух. Изпревари с него видимата ми смърт, която отделя душата от тялото; изпревари и възкресението на тялото ми, с което ще възкръснат всички хора. Дарувай ме да умра вече възкръснал, да възкръсна с тялото си след възкресението на духа, за да не влезе мъртъв дух във възкръсналото ми тяло. Горко ми, ако духът при раздялата му с тялото се окаже мъртъв с вечна смърт! Горко ми, ако той, бидейки в състояние на мъртвост, влезе при всеобщото възкресение във

възкръсналото ми тяло, защото и то заедно с духа ще се окаже жертва на вечната смърт! Ще се удвои тогава вечната смърт с оживяването на тялото ми, съединяващо се с духа, който не е умираал като него, но и не е възкръсвал с присъщото му възкресение.

Господи! Боже мой! В края си моето земно странстване е изпълнено с мъки, страдания, страхове, възкреси ме с така желаното от мен възкресение в духа ми. *Защото, блажен и свет е който има дял в първото възкресение: над тях втората смърт - животът далеч от Бога в адските мъки - няма власт, а те ще бъдат свещеници на Бога и Христа и ще царуват с Него хиляди години*¹⁹⁵. Това е произнесъл синът на гръмотевиците, избраният от Апостолите, наречен Богослов. Получил залог за вечното спасение, аз ще се възрадвам с духовна радост, неописуема, непонятна и непостижима за състоянията на плътта и душата. Тази радост е предвкушане на райската радост и наслаждение. Претворен от десницата на Всевишния, аз без смущение ще гледам към приближаващата се към мене телесна смърт, а когато дойде, ще кажа думите на пророка: *Боже на моята правда! В утеснение Ти ми даваш простор!*¹⁹⁶ *Десницата Господня е висока, десницата Господня твори сила! Няма да умра с вечната смърт, но ще живея и ще разгласям делата Господни! Господ ме строго наказва, ала на смърт ме не предаде!*¹⁹⁷ *Яви ни светлината на лицето Си, Господи! Ти изпълни сърцето ми с веселие!*¹⁹⁸ *Отворете ми портите!*¹⁹⁹ *Спокойно си лягам да спя със сън временен - съня в гроба, с душа в онези горни обители, в които всички Божии служители очакват всеобщото възкресение. Разделил тялото от душата и оставил го долу в гроба, но нея поселил в горните селения, Ти, Господи, ми даваш да живея в безопасност*²⁰⁰ с надеждата за вечното блаженство.

Тав

Възлюбени брате! Ти си подканил своите приятели, подканил си тези, които те обичат, за да си спомнят за тебе, и посещавайки те, да вземат участие в постигналата те скръб; да донесат при теб утеха, но не такава, с която от смъртоносната прелъстителна чаша се теши светът, потъвайки в самозабрава и подготвяйки си скръб неизлечима и вечна, а утеха животворна, утеха от словото Божие. Твоята подкана основателно се одобрява от Свещеното Писание и от Отците. *Дето няма управа, народът отпада, а дето има много съветници, благоденствува*²⁰¹. И това се отнася до всички подвижници, а най-вече до тези, които чрез съвети, наставления и ръководство възнамеряват

да преминат от плътския в благочестивия живот, от робството на греха към духовната свобода. Такава нужда изпитал и боговдъхновеният Моисей, когато е трябвало да изведе израилския народ от Египет. Трябвали му указания, за да премине през пустинята и да достигне до Обетованата земя²⁰². Вашата света обител е населена с многочислено братство. Открийте сред него онзи отец, който е обогатен духовно от словото Божие и който ръководи живота си според всесветото Слово и произнася учението не от себе си, а от Бога²⁰³. На него разкрий състоянието на душата си и ежедневно му разказвай за мислената си битка, за всички видими и невидими нападения на греха и духовете на злобата върху тебе. Нищо, нищо не ще ти помогне толкова при изцвяването на язвата, нанесена ти от смъртния грях, колкото все по-честата изповед. И нищо, нищо не съдейства така за умъртвяването на гнездящите в сърцето страсти, както подробното изповядане на всички техни прояви и действия.

Ти си пожелал и моето участие, участие действено; пожелал си лична беседа с мене. Задържан от задълженията си там, където живея, аз не съм в състояние да дойда лично при тебе и затова идвам така - чрез тези няколко оскъдни реда. В тях съм изложил това, на което съм се научил от Свещеното Писание и от мъже и старци, провели целия си живот в служение Богу.

Всички смъртни грехове освен самоубийството се лекуват с покаяние, но то само тогава принася своя плод, когато е съпроводено с изоставянето на смъртния грях. Без такова изоставяне покаянието е безплодно. Ако след покаянието смъртният грях не се изостави доброволно поради пристрастие към него; ако каещият се не отстрани от себе си причините на греха или сам не се отстрани от тях по своя воля, то това покаяние ще е слабо, двоедушно, повърхностно и ще бъде причислено към делата на лицемерието. То е гибелен опит да измамим и Бога, и себе си.

Покаянието е *нива*, в която е *скрито* безценното *имане* на спасението. Човекът, придобил това познание, ще се възрадва че е познал най-важното и нужното. Въодушевен от тази *радост* и от ревност, в които тайнствено действа Божието призвание, той *продава всичко, що има, и купува тая нива*.²⁰⁴ Само за такава цена се продава нивата на покаянието, само за такава цена се и купува. Необходими, необходими са за встъпването в подвига на истинското покаяние, отречението от света и от себе си, от своите желаниа и пристрастия. И малката пукнатина отнема на съда възможността да задържа налятото в него миро - и най-нищожното пристрастие отнема на покаянието цялото му достойнство и сила.

Искрено каещите се стават истински раби Божии. Покаянието ги претопява и преражда. Встъпвайки в пещта, в утробата му, роби, те излизат оттам синове

и приятели Божии. Нашият Господ Иисус Христос нарича християните, които са удовлетворили Божията воля, очиствайки се чрез истинско покаяние и озарили се от истинско богопознание, Свои братя²⁰⁵. Всички ангели Божии и всички Божии светии се радват за встъпилия в покаяния подвиг, защото той е причината, поради която заблудената овца отново се завръща в стадото²⁰⁶, загубената драхма в ковчежето²⁰⁷, а небесата празнуват. За този празник Спасителят казва: *Такава радост, казвам ви, бива пред Ангелите Божии и за един каещ се грешник*²⁰⁸. Придобий покаяние и всички твои братя и приятели ще се превърнат в блажени небожители. Светите ангели ще снизходит невидимо към тебе и ще ти донесат помислите и чувствата на преподобните. Светите хора, предстоящи пред Божието лице в райските обители, ще встъпят в беседа с тебе посредством оставените от тях на земята свещенолепни писания. Ще се утеши, умиротвори, услади и изцери сърцето ти от тази благодатна беседа. Чрез тези писания за тебе ще се свали непроницаемото покривало, което закрива техния свет смисъл, тяхната света красота поради ослепения от плътския и грехован живот ум. Ще се отгърне покривалото на покаянието, на смирението, пораждащо се от него; покривалото на духовния разум, пораждащо се от смирението, разумът на постигналите свръхестествения смисъл на дадените от Бога християнски добродетели: покаяние и смирение.

Падението в смъртен грях на Божия служител, повлечен в немоцта си от обстоятелствата, но след това покаял се за греха си, се причислява към допусканите от Бога за вразумление, а не към напълно изоставените поради обмислена злонамереност. Безкрайно различни са в същността си паденията на двамата апостоли Петър и Иуда, макар по необходимост отричането да е много близко до предателство. *Кога се пробуждам в покаяние, аз съм все още с Тебе*²⁰⁹, казва поразеният и удивен, паднал в тежки грехове и каещ се Давид, виждайки в себе си свръх очакванията си присъствието и действието на Светия Дух, които след извършването на греха, когато по цялото същество на падналия човек се разляли дим и греховна смрад, се скрили и които може би е мислил за изгубени навеки. Бог, Който е в състояние поради неограниченото Си съвършенство да унищожи греха, който като недостатък и повреда на доброто, насадено в разумните твари от Бога, не може да бъде унищожен от никое ограничено същество, *взема върху Си греха на света*²¹⁰ поради безкрайната си доброта и Силата Си, приемайки върху Себе Си и причините за Своите допускания - допускания, свързани с човешкото падение. Какво може да бъде по-успокоително и по-радостно от тази вест? *Господ, свидетелства Свещеното Писание, умъртвява и съживява, сваля в преизподнята и изважда; Господ прави човека сиромаш и богат, унижава го и го въздига*²¹¹. *Защото*

*Той нанася рани и Сам ги превръзва; Той поразява, и Неговите ръце лекуват*²¹². Доведен до недоумение от продължителния гняв Господен, при който тежките наказания често следват едно след друго като пръстени на верига, Сион казваше: *Остави ме Господ и Бог мой ме забрави!* На този зов, изпълнен с дълбока печал, от небето чрез великия Пророк се чува отговорът Господен: *Ще забрави ли жена кърмачето си, не ще пожали ли синът на утробата си? Но ако би и забравила тя, аз няма да те забравя. Ето, на Своите длани съм те начертал; твоите стени са винаги отпреде Ми, защото те са съсредоточени и се поддържат от Моето всемогъщество. Твоите синове ще побързат към тебе, а твоите разорители и опустошители, страстите и лукавите духове, ще си идат от тебе*²¹³. *И ще узнаеш, че шатрата ти е в безопасност, ще си гледаш къщата и няма да съгрешиш. Ще влезеш в гроб, кога стигнеш до зрялост, както се склаждат на времето си житните снопове*²¹⁴.

Страшно насочва речта си боговдъхновеният Пророк към чуждоплеменниците, към враговете на човешкия род, към отпадналите духове, към духовете, прогонени от небето и захвърлени в земната пръст, към духовете, които приписват допуснатите от Бога действия на своето могъщество и мъдрост, към онези духове, които, упоени от безумие и гордост, не разбират, че служат за безсъзнателно оръдие в Божиите ръце, за наказанията и изкушенията, на които Той подлага Своите служители. *С нас е Бог!* - възглася Пророкът. *Враждувайте, народи, но треперете и внимавайте вие, всички далечни земи! Въръжвайте се според собственото си погрешно самомнение, но треперете! Кройте заговори, но те се рушат; говорете дума, но тя няма да се изпълни, защото с нас е Бог!*²¹⁵

Заклучение

Излях се в моя плач, произнесох воплите си, завърших риданията си, опих се със сълзите си, наситих се на стенания и въздишки. С тежки думи, изпълнени с дълбока печал, удрях гърдите си и най-сетне усетих там радост. Оплаквайки твоя грях, аз оплаквах своя грях. Призовавайки към покаяние теб, аз призовавах към това себе си. Изобразявайки тъжното състояние, предизвикано от смъртния грях, аз изповядах и описах моето състояние. Ако живописиста не бе рисувана от опит, то тя не би била истинна, ярка и силна.

Получил тези редове, прочитай ги по-често и не преставай да поразяваш и смекчаваш с тях ожесточеното си сърце, не преставай да го будиш от съня на унието, да го изтръгваш от смъртта, призовавайки го за живот. Те, както

милосърдно изобличават, могъщо разтърсват със спасителния страх, така и разтварят страха с утешението на вярата. Тези редове ни привеждат към самонаблюдение, обясняват ни тайнството на борбата, чрез която Христовите подвижници се противят на греха и отпадналите духове, за да докажат по този начин вярата си в Христа и да заслужат спасението и славата си във вечността. Те възвещават Божието всемогъщество и Неговата безкрайна доброта. В Бога се съсредоточават надеждите на всички спасяващи се: на тези, които побеждават греха с Божията сила, както и на онези, които са победени от него по Божие допущение, поради собствена немощ, по незнание, небрежност или несъзнателно, по увлечение.

Тези редове са излишни за тези, които живеят произволен греховен живот, търсеци и намиращи в него единствено насладите и жертващи за тях всичките способности на душата и тялото си и които оправдават такъв живот с оправданията на този свят. Въпреки безкрайната Божия доброта покаянието, което е дадено на всички грешници за спасение, спасява само онези, които изтръгват греха от себе си чрез искрена и решителна, чужда на всяко самооправдание изповед, а граховния си живот заменят с благочестив и целомъдрен.

Амин.

1) *“Иночески плач” е взаимстван до голяма степен от Плача, произнесен от пророка, защото и самата форма, в която е изложен “Иночески плач”, съответства на формата, в която е изложен “Плачът на свети пророк Иеремия”.*

2) *Такова дърво било употребено при строежа на Соломоновия храм. За негниеци били считани кедърът, борът и кипарисът. За строежа на Соломоновия храм чети в трета книга Царства.*

3) *2 Кор. 6 : 10*

4) *Лука 7 : 38*

5) *Матей 26 : 75*

6) *3 Царства 21 : 21 - 29*

7) *Пс. 99 : 4*

8) *Алеф, Бет и пр., са букви от еврейската азбука. Чрез тях се отделят една от друга строфите в “Плач Иеремиев”.*

9) *Пс. 29:10*

10) *Пс. 50:2*

- 11) Плач Иеремиев 1:3
- 12) Яков 2:10
- 13) 19-о наставление на стареца Серафим Саровски
- 14) Яков 4:7
- 15) Плач Иеремиев 1:6
- 16) Плач Иеремиев 1:7
- 17) Лука 9:62
- 18) 1 Сол. 5:2
- 19) Второзак. 23:3 ; Плач Иеремиев 1:10
- 20) Плач Иеремиев 1:12
- 21) Плач Иеремиев 1:12
- 22) Плач Иеремиев 1:13 ; Иов 1:16
- 23) Плач Иеремиев 1:14
- 24) Плач Иеремиев 1:15
- 25) 2 Кор. 12:7
- 26) Плач Иеремиев 1:16
- 27) Иоан 12:3
- 28) Иоан 1:29
- 29) Плач Иеремиев 1:17
- 30) Пс. 118:137, Плач Иеремиев 1:18
- 31) Притчи 5:22
- 32) Иеремия 2:19-21
- 33) Плач Иеремиев 1:18
- 34) Пс. 17:6
- 35) Пс. 17:5
- 36) Съдии 6:3-5
- 37) Плач Иеремиев 1:21-22
- 38) Плач Иеремиев 2:1
- 39) Плач Иеремиев 2:2
- 40) В медни окови е бил окован Седекия, последният иерусалимски цар, пленен от Навуходоносор, царя на Вавилон, при превземането на Иерусалим.
- 41) Иеремия 52:10-11
- 42) Плач Иеремиев 2:3
- 43) Плач Иеремиев 2:4
- 44) Лука 18:13
- 45),46),47) Пс. 49:23
- 48) Лука 18:14
- 49) Плач Иеремиев 2:7
- 50) 2 Кор. 12:21
- 51) Авва Лонгин, Достопамятни сказания, гл. 4

- 52) *1 Кор. 15:50*
53) *Гал. 5:24*
54) *1 Кор. 15:49, 53*
55) *Петр. 1:4*
56) *Пс. 50:3*
57) *Матей 10:23*
58) и 59) *Плач Иеремиев 2:14*
60) *Иов 3:25*
61) *Яков 2:10*
62) *Битие 3. Грехът на Адам е бил смъртен и според Самият Бог, Битие 2:17*
63) *Плач Иеремиев 2:16*
64) *Плач Иеремиев 2:17*
65) *Марк 2:7*
66) *Плач Иеремиев 2:18*
67) *Това обяснение е заимствано от преподобни Пимен Велики*
68) *Плач Иеремиев 2:18*
69) *Пс. 131:3-5*
70) *Пс. 40:12*
71) *Царства 5:24*
72) *Преподобни Агатон. Скитски Патерик.*
73) *Свети Исаак Сириец, Слово 30.*
74) *Плач Иеремиев 2:20*
75) *Матей 6:9*
76) *Битие 6:3*
77) *Матей 12:45*
78) *Битие 3*
79) *Иов 2:6-13, Плач Иеремиев 3:1*
80) *Плач Иеремиев 3:1, 3:3-4*
81) *Лука 23:41, 42*
82), 83) *Пс. 30:11*
84) *Пс. 6:3*
85) *Пс. 37:4*
86) *За тайнственото значение на костите виж 97. отговор на Варсануфий Велики.*
87) *Мат. 22:13 Външната тъмнина е състояние вън от Бога, т.е. неосенено от Неговата благодат.*
88) *Рим. 7:15*
89) *Плач Иеремиев 3:17-18*
90) *Филип 4:7*

- 91) Плач Иеремиев 3:20
- 92) Плач Иеремиев 3:21
- 93) Плач Иеремиев 3:22
- 94) Лука 18:7
- 95) Филип. 3:20
- 96) Плач Иеремиев 3:24
- 97) Плач Иеремиев 3:25-27
- 98) 2 Цар. 11:25
- 99) Лука 21:19
- 100) Матей 24:13
- 101) 1 Петр. 4:18
- 102) Притчи 24:16
- 103) Лука 22:61
- 104) 2 Царства 12:1-14
- 105) Пс. 39:2-4
- 106) Плач Иеремиев 3:28
- 107) Числ. 14:29-30
- 108) Иеремия 9:21
- 109) Битие 3:3
- 110) Битие 3:3
- 110) Плач Иеремиев 3:31-32
- 111) Плач Иеремиев 3:33
- 112) Плач Иеремиев 3:33
- 113) Матей 18:3
- 114) Лествица, Слово 26; свети Исаак Сириец, слово 55
- 115) 1 Петр. 5:6
- 116) Плач Иеремиев 3:31-35
- 117) Пс. 142:2
- 118) Плач Иеремиев 3:34
- 119) За вътрешната тъмница, предполагаща несъмнено и външна, се говори в Деяния Апостолски 26:24
- 120) 1 Петр. 4:17
- 121) Плач Иеремиев 3:36
- 122) Плач Иеремиев 3:39
- 123) Пс. 50:7
- 124) Антифон 1-ви, глас 4-и
- 125) Откр. 22:14-15
- 126) Битие 3:19, 17-18
- 127) Плач Иеремиев 3:40
- 128) Плач Иеремиев 3:42

- 129) *Плач Иеремиев 3:41*
- 130) *Иоан 11:25*
- 131) *Иезек. 37:12-14*
- 132) *Иезек. 36:26-27*
- 133) *Иезек. 36:22-23*
- 134) *Рим. 8:26*
- 135) *Иезек. 33:10*
- 136) *Иезек. 33:11, 14-16*
- 137) *Матей. 18:22*
- 138) *Иоан 5:14; 8:11*
- 139) *Иоан 9:41*
- 140) *Марк 1:15*
- 141) *1 Кор. 10:13*
- 142) *Преподобни Макарий Велики, слово 4, глава 8*
- 143) *Лука 9:62*
- 144) *Иаков 1:6-8*
- 145) *Иаков 2:18*
- 146) *Деяния 1:6,7*
- 147) *Матей 20:12*
- 148) *Послание на Иеремию стих 2*
- 149) *Послание на Иеремию стих 3 и 6*
- 150) *Плач Иеремиев 3:44*
- 151) *Плач Иеремиев 3:45*
- 152) *Иеремию 29:5,6*
- 153) *1Петр. 4:19*
- 154) *1Петр. 2:20*
- 155) *Пс. 118:12*
- 156) *Исход 14:5-30*
- 157) *Исход 17:8-16*
- 158) *1Кор 15:50*
- 159) *Преподобни Иоан Карпатийски, гл. 5*
- 160) *Исход 17:15*
- 161) *Бытие 21:6-7*
- 162) *Мат. 25:5*
- 163) *Пс. 102:5*
- 164) *4Царства 5:1-14*
- 165) *Преподобни Иоан Карпатийски, гл. 37*
- 166) *Лука 1:35*
- 167) *Иоан 3:31*
- 168) *Преподобни Иоан Карпатийски, гл. 81*

- 169) *Свети Исаак Сириец, слово 5.*
170) *Свети Исаак Сириец, слово 37.*
171) *Притчи 3:27-28*
172) *Пс. 38:5*
173) *Пс. 38:6*
174) *Математически закон*
175) *Лука 14:33, 26-27*
176) *Преподобни Пимен Велики, Скитски Патерик и Достопаметни сказания, гл. 144*
177) *Лука 8:2*
178) *Лука 23:40-43*
179) *Матей 9:13*
180) *Рим. 5:6, 18*
181) *Матей 5:4*
182) *Матей 18:11*
183) *Исая 53:5-8*
184) *Ефес. 2:14*
185) *Иоан 5:25*
186) *Иоан 9:39*
187) *А на Филип Ангел Господен каза: Стани и тръгни към юг по пътя, който води от Иерусалим за Газа и който е пуст. Деян. 8:26*
188) *Пс. 118:29, 30, 32, 33, 38*
189) *Иоан 9:23*
190) *Иоан 11:39*
191) *Иоан 9:27*
192) *Марк 11:23*
193) *Иоан 11:40*
194) *1Кор. 15:42-44*
185) *Откр. 20:6*
186) *Пс. 4:2*
187) *Пс. 117:16-17*
198) *Пс. 4:7, 8*
199) *Пс. 117:19*
200) *Пс. 4:9*
201) *Притчи 11:14*
202) *Лествица Слово I*
203) *Свети Калист и Игнатий, Добротолубие ч.2, гл.14*
204) *Матей 13:44*
205) *Иоан 20:17*
206) *Лука 15:6*

- 207) *Лука 15:9*
208) *Лука 15:10*
209) *Пс. 138:18*
210) *Иоан 1:29*
211) *1Царства 2:6-8*
212) *Иов 5:18. Виж и обяснението на тези думи от св. Иоан Златоуст в "Словото към Теодор падналия", и у преп. Касиян Римлянин - събеседване 2-ро*
213) *Исая 49:14-17*
214) *Иов 5:24, 26*
215) *Исая 8:9, 10 (според обяснението на Иоан Карпатийски гл.29)*

Епископ Игнатий Брянчанинов
Иночески плач за брата, паднал в изкушение греховно
Руска, първо издание

Превод Илия Христов
Коректор Лили Борисова